

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KONSTITUCINĖS IR ADMINISTRACINĖS TEISĖS KATEDRA**

Valstybės valdymo teisės specializacijos
V kurso studentė
Edita Kupetytė

Bažnyčios ir valstybės santykiai Lietuvos Respublikoje
Magistro darbas

Darbo vadovas
doc. dr. V.A. Vaičaitis

Darbo recenzentas
prof. E Šileikis

Vilnius, 2008

Bažnyčios ir valstybės santykiai Lietuvos Respublikoje

Turinys

Įvadas	1 psl.
1. Minties, sąžinės ir religijos laisvė Europos žmogaus teisių teismo bylose.	3 psl.
2. Religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai	15 psl.
3. Tradicinės ir netradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos	21 psl.
3.1. Tradicinės religinės organizacijos	21 psl.
3.1.1. Tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų teisinis įtvirtinimas	24 psl.
3.1.2. Tradicinių religinių organizacijų autonomija	27 psl.
3.2. Netradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos	32 psl.
3.2.1. Netradicinių religinių judėjimų teisinis reglamentavimas.....	32 psl.
4. Tradiciškumas ir tikėjimo laisvė Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje.....	35 psl.
5. Religinių bendruomenių ir bendrijų veiklos apribojimai	48 psl.
Išvados	49 psl.
Sommaire	56 psl.
Naudotos literatūros sąrašas.....	57 psl.

Įvadas

Šiuolaikinė demokratinė valstybė akcentuodama žmogaus viršenybę prieš valstybę, žmogaus teisių prigimtinių pobūdį, įgytų teisių neatimamumą, visų asmenų lygiateisiškumą, socialinį kompromisą turi saugoti ir gerbti asmens pasirinkimą susieti save su kuriuo nors religiniu judėjimu. Todėl jei valstybėje yra užtikrinama ši laisvė, tai vadinasi, kitos asmens laisvės susijusios su šia pamatine nuostata,

saugomos. Ir jei kyla pavojus vienai iš jų, tai atsiranda didelė tikimybė, kad daugiau ar mažiau bus pažeidžiamos kitos laisvės.

Lietuvoje yra įtvirtintas dalinis valstybės ir bažnyčios atskyrimo modelis. Nors Lietuvos Respublikoje valstybinės religijos nėra, tačiau galiojantys įstatymai numato, kad tradicinėms religinėms bendrijoms ir bendruomenėms yra suteikiamas kitoks teisinis statusas lyginant su valstybės pripažintais ir nepripažintais religiniais judėjimais. Ir kai susiduria tradicinės vertybės su naujomis minties, įsitikinimų idėjomis, kyla klausimas ar Valstybė nepaneigia laisvės, asmenų išpažįstančių netradicinius tikėjimus sukurdama nevienodą statusą, nustatydamas nevienodą teisinį režimą, suteikdamas daugiau garantijų ir apsaugos tradicinėms bendruomenėms.

Darbo **objektas** yra bažnyčios ir valstybės santykiai Lietuvoje.

Magistriniame darbe yra siekiama šių **tikslų**:

apžvelgti Europos žmogaus teisių teismo praktiką Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 9 straipsnio ribose;

analizuoti Lietuvos teisės aktus, numatančius religinių bendruomenių ir bendrijų steigimo, registravimo, veikimo, apribojimo sąlygas;

aptarti Konstitucinio Teismo doktrinoje įsitvirtinusią religinio tradiciškumo sampratą, kriterijus, kuriais sukuriama nevienalytė religinių organizacijų padėtis;

atkreipti dėmesį į Lietuvoje įtvirtintą nevienodą religinių bendruomenių ir bendrijų teisinį statusą;

išanalizuoti teisinės religijos laisvės ribas, kurias peržengus kyla grėsmė visuomenei.

palyginti užsienio šalių (daugiausia Prancūzijos patirtį) sprendžiant bažnyčios teisinės padėties klausimus visuomeniniame gyvenime.

Darbo **aktualumą ir naujumą** lemia tai, kad prioritetai teisinėje demokratinėje visuomenėje vis labiau kreipiami link asmens laisvių užtikrinimo ribų. Konstitucijoje įtvirtinta religijos laisvė yra prielaida nustatyti atitinkamą bažnyčios teisinį statusą valstybėje, todėl darbe bus analizuojamas susiklosčiusio bažnyčios ir valstybės santykio padėtis Lietuvoje, atsižvelgiant į kiekvieno žmogaus teisę išpažinti pasirinktą tikėjimą ir galimybes jį įgyvendinti, nepriklausomai nuo valstybės išreikštos pozicijos tradicinių ir kitų religijų atžvilgiu.

Problemos:

- Galiojančiais teisės aktais nepakankamai aiškiai nustatyti religinių bendruomenių ir bendrijų diferencijavimo pagrindai.
- Valstybės pripažintų religinių organizacijų teisių ribos.

Šaltiniai: šiame darbe bus nagrinėjamas Lietuvoje susiklostęs religinių bendruomenių ir bendrijų teisinis statusas įtvirtintas teisės aktuose (Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, įstatymuose, poįstatyminiuose aktuose) bei konstitucinėje doktrinoje, taip pat būtina paminėti Konstitucijos komentare K. Jovaišos analizuotus straipsnius.

Darbe bus naudojamas aprašomasis, lyginamasis, analitinis, lingvistinis **metodai.**

1. Minties, sąžinės ir religijos laisvė Europos žmogaus teisių teismo bylose.

Lietuvos Respublikoje yra skelbiama, kad valstybinės religijos nėra. Tačiau teigti, kad ji visiškai atskirta ir griežtai atribota nuo valstybės negalima. Bažnyčia Lietuvoje registruoja civilines santuokas, turi savo savivaldą, valstybė jai suteikia teisę turėti nekilnojamojo turto, nevaržomai atlikti savo apeigas.

Bažnyčios teisinis statusas įtvirtintas aukščiausiam šalies įstatyme – Konstitucijoje. Jos skirsniai „Žmogus ir valstybė“ ir „Visuomenė ir valstybė“ yra svarbiausi valstybės ir bažnyčios santykių apibrėžimui. Pirmame skirsnyje įtvirtintos prigimtinės žmogaus teisės ir laisvės. Visos jos turi glaudų sąryšį ir tarpusavyje persipina. Jei bus pažeista žmogaus teisė į savo įsitikinimų turėjimą ir laisvą jų reiškimą, tai ar galima sakyti, kad sąžinės laisvės įgyvendinimui buvo leista reikštis pilna apimtimi. Vienos teisės pažeidimas tam tikrais atvejais sudarytų prielaidą paneigti kitą teisę. Todėl būtina atsižvelgti į Konstitucijos normų visumą.

Konstitucijos 26 straipsnis įtvirtina teisę į minties, sąžinės, religijos laisvę:

„Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma.

Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokytis jo.

Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą.

Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves.

Tėvai ir globėjai nevaržomi rūpinasi vaikų ir globotinių religini ir doroviniu auklėjimu“.

Šis straipsnis nurodo turinį, apimtį veikimo ir ribojimus, be kurių neįmanoma palaikyti teisių ir pareigų pusiausvyros demokratinėje visuomenėje. Pirmą dalį skelbia pamatinę nuostatą dėl nevaržymo. Antroje dalyje nurodoma teisė

pasirinkti tikėjimą ir jį išpažinti tiek individualiai tiek kolektyviai kartu su kitais asmenimis, trečia įtvirtiną draudimą varžyti žmogaus pasirinkimą, ketvirtojoje nustatyta, kokiais pagrindais gali būti apribota ši laisvė. Ir paskutinė dalis skelbia tėvų teisę parinkti vaikams tikėjimą pagal savo įsitikinimus.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnis labai glaudžiai susijęs su Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 9 straipsniu, kuris numato, kad:

“Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; tai teisė laisvai keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat tik vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laisvai skelbti savo religiją ar tikėjimą, laikant pamaldas, atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ir mokant jo.

Laisvė skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti tik tiek apribojama, kiek yra nustatęs įstatymas ir kiek būtina reikia demokratinėje visuomenėje visuomenės saugumui, viešajai tvarkai, sveikatai ir moralei ar kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti“.

Palyginę Lietuvos Konstitucijos 26 straipsnį ir minėtos Konvencijos 9 straipsnį matyti, jog šių dviejų aktų straipsnių turinys labai panašus. Tik Lietuvos Konstitucijos 26 straipsnis šiek tiek labiau patikslina Konvencijos 9 straipsnio turinį. Toks glaudus sąryšis su tarptautiniu teisės aktu Lietuvai yra svarbus, nes ši Konvencija yra ratifikuota ir tiesiogiai taikoma. Lietuvai taip pat yra aktualūs ir Europos žmogaus teisių išaiškinimai bylose dėl Konvencijos 9 straipsnio pažeidimų, nes čia buvo atskleisti kai kurie svarbūs minties ir sąžinės laisvės aspektai.

1993 metais Europos žmogaus teisingumo teismas nagrinėjo bylą Kokkinakis prieš Graikiją¹. Graikijos piliečiai vyras ir žmona Kokkinakis priklausė Jehovistų religinei bendrijai, atėjo pas ponią Kyriaki, kuri išpažino stačiatikių tikėjimą. Šie asmenys skaitė savo tikėjimo knygas ir siūlė jas poniai Kyriaki, bandydami palenkti ją į jehovistų tikėjimą. Tačiau buvo iškviesta policija ir abu Kokkinakiai suimti. Pagal Graikijos valstybės galiojančius įstatymus jie buvo apkaltinti prozelitizmu – bandymu atversti į kita tikėjimą. Graikijoje už šią veiką atsakomybę numatė baudžiamasis įstatymas, kurį taikydamas nacionalinis teismas skyrė šiems asmenims keturių mėnesių laisvės atėmimo bausmę ir piniginę baudą. Apeliacinės instancijos

---

¹ Žmogaus teisės ir laisvės, Lietuvos Respublikos Seimas, 1995. 175-178 psl.

teismas ponią Kokkinakis išteisino, o vyrui laisvės atėmimas buvo sumažintas iki trijų mėnesių. Buvo kreiptasi dar į kasacinį teismą, tačiau ten skundas buvo atmestas.

1988 metais ponas Kokkinakis kreipėsi į Komisiją. Europos žmogaus teisių teismas nagrinėdamas bylą nustatė, kad buvo pažeistas 9 Konvencijos straipsnis. Jis nustatė, kad sąžinės ir tikėjimo laisvė neatskiriamai susijusi su teise ją reikšti tiek bendraujant su asmenimis ar viešai. Religijos mokymo, skleidimo laisvė negali būti suvaržyta. Teismas konstatavo, kad Graikijos įstatymai nenumato tikslios prozelitizmo sąvokos ir jo nebaudžiamumo ribų, t.y. kokia apimtimi jis gali reikštis neužsitraukiant sankcijos. Teismas nustatė, kad baudžiama gali būti tik perdėtas ir neteisėtomis priemonėmis bandymas atversti į kitą tikėjimą.

1998 metais Teismas taip pat nagrinėjo kaltinimus dėl prozelitizmo byloje - Larissis ir kiti prieš Graikiją². Ieškovai Dimitrios Larissis, Savvas Mandalarides, Ionnis Skrandis buvo Graikijos piliečiai ir tarnavo karinėse graikų oro pajėgose. Visi jie priklausė krikščioniškajai sekmininkų konfesijai. Prieš juos buvo pradėtas teisminis procesas apkaltinant šiuos kareivius prozelitizmu. Pasak nukentėjusių, jie bandė juos atversti į savo tikėjimą. Ieškovai su kareiviais diskutuodavo religinių tiesų klausimais, kritikuodavo stačiatikybę, duodavo skaityti jiems literatūros apie seimininkų veiklą ir nuolat ragino atsiversti į šią religiją. Vienas iš tų kareivių, Nikolas Kafkas, kuriam laikui, kol tarnavo karinėse oro pajėgose išpažino sekmininkų tikėjimą, tačiau netrukus grįžo į stačiatikių religinę bendruomenę. Nukentėjusieji teigė, kad jie neatsisakydavo nutraukti šių religinių diskusijų ir kitų kalbų, nes ieškovai buvo aukštesnio rango karininkai.

Pirmieji du ieškovai taip pat buvo kaltinami prozelitizmu Bairamis šeimos atžvilgiu. Garbaus amžiaus Charalampos vieną dieną pasirodė, kad mato šėtoną įsikūnijusį savo žmonoje ir išliejo ant jos savo įtūžį. Atvykus pirmiesiems dviem ieškovams Charampolos buvo nuramintas, o jie tuo tarpu, anot liudininkų pasinaudojo susiklosčiusia padėtimi ir susirinkusių kaimynų dėmesiu, pradėjo sakyti pamokslą ir ragino pereiti į jų tikėjimą.

Kitas kaltinimas susijęs su sekmininkų veikla antrajam ir trečiajam ieškovui buvo pateiktas ponios Anastassia Zounara. Jos vyras priklausė sekmininkų bažnyčiai, kuri, anot Zounaros kišosi į šeimos gyvenimą. Ji keletą kartų su vyru buvo nuėjusi į

---

² Affaire Larissis et autres c. Grèce, (140/1996/759/958-960) www.echr.coe.int/echr

sekmininkų bažnyčia, kurioje įvyko pokalbis su antruoju ir trečiuoju ieškovu. Jie įkalbinėjo ją priklausyti sekmininkų bažnyčios judėjimui, sakė, kad Dievas jiems siunčia ženklus dėl to, taip pat jie bandė įtikinti, kad Zounara ir jos vaikai apsėsti demono. Nukentėjusiajai, dėl tokio jų elgesio kilo psichologinių problemų.

Pirmosios instancijos teismas pirmajam ieškovui paskyrė įkalinimo bausmę po penkis mėnesius dėl prozelitizmo karių Atoniadžio, Kokkalio, Voikos atžvilgiu, taip pat septynis mėnesius kario Kafkas atžvilgiu.

Antrasis ieškovas nuteistas iš viso 12 mėnesių laisvės atėmimo bausme, pripažįstant kaltu dėl prozelitizmo kario Antoniadžio, ponios Zounaros ir Bairamis šeimos bei jų kaimynų atžvilgiu.

Trečiasis ieškovas už netinkamą religijos skleidimą kariui Kokkaliui, Kafkas, poniai Zounarai buvo nubaustas galutine keturiolikos mėnesių bauda.

Europos žmogaus teisių teismas šią bylą nagrinėjo iškeldamas prozelitizmo draudimo įtvirtinimą įstatyme per tikslingumo prizmę, atsižvelgdamas, ar draudimas pateisina legitimus tikslus ir yra būtinas demokratinėje visuomenėje. Teismas taip pat suskirstė kaltinimo prozelitizmo situacijas į du atvejus, t.y. kaltinimas prozelitizmu karių atžvilgiu ir prozelitizmas nukreiptas prieš civilius asmenis. Jis pasakė, kad Konvencijoje minėtas principas neišskiria religinių pažeidimų nukreiptų prieš karius ar civilius asmenis, tačiau santykiams kariuomenėje šiuo klausimu turi būti nagrinėjamas atskirai, todėl, kad tarp karių tarnaujančių karinėse pajėgose susiklosto pavaldumo ir subordinacijos santykiai, pagrįsti griežta drausme, įsakymu davimu ir vykdymu. Civilis asmuo gali pasirinkti kurią nors pusę, kad priimtų siūlomas idėjas, kurios gavėjas yra laisvas su tuo sutikti arba jos atsisakyti, tačiau kariuomenėje tokie veiksmai gali būti apibūdinami kaip persekiojimu ar net sistema piktnaudžiavimo atvejų naudojant prievartos jėgą. Teismas pažymėjo, kad individualios diskusijos religine tematika nepažeidžia asmens teisių, bet joms esant tarp kariuomenėje tarnaujančių karių, esant subordinacijai bei pavaldumo santykiams, tokie veiksmai gali turėti kitokį atspalvį. Teismas nutarė, kad užteko įrodymų šioje byloje pripažinti, jog kariai Kokkalis ir Antoniadis tęsė šį procesą pakartotinai, siekdami pritraukti naujus narius į sekmininkų bažnyčia. Antoniadis teigė, jautęs prievartinį kitos pusės įtraukimą į diskusijas, nes ieškovas turėjo aukštesnį karinį laipsnį, ir Kokkalis sakė, kad laipsnis apsunkino bendravimo interesus. Nors komisija pažymėjo, kad niekur neįrodyti ieškovų tikslai ir ko jie jais

siekė: sąmoningai suvokė, kad peržengė ribas, ar savo elgesyje neturėjo blogų ketinimų .

Teismas atsižvelgė, kad teisingumo samprata iš principo, kuri graikų teismai taikė iš dalies, kad padėtų žmones apsaugoti nuo klaidinimo, dėl ieškovų religijos skleidimo būdo, kuri jie taikė galbūt tam, kad sustiprintų savo pozicijas ir padidintų savo tikėjimo reikšmę. Jis pažymėjo, kad klausimo sprendimas nėra ypatingai aiškus ir apimantis būdą labiau prevencinį nei represinį, nes paskirtos sankcijos neturi persekiojimo pobūdžio,- jei ieškovai trejus metus nekartos tokio pobūdžio veiksmų, bausmės vykdymas bus atidėtas, ir Teismas nelaiko tokio sprendimo neproporcingo. Europos žmogaus teisių teismas išnagrinėjęs visas aplinkybes pasakė, kad nėra pirmojo ieškovo Antoniadžio kaltės Kokkalio ir Kafkos atžvilgiu, priešingai nei antrojo ieškovo ir trečiojo santykiuose su kariais Kokkaliu ir Kafka.

Teismo nuomone, incidentas, dėl pamokslų šeimos Bairamis kieme, buvo skirtas nuraminti poną Barami ir jo kaimynus, bet nebuvo nukreipti paveikti juos pasinaudojant susiklosčiusia padėtimi, nėra įrodymų, kad ieškovo tikėjimo tiesų skleidimo būdas, esant tokiai situacijai šių žmonių atžvilgiu buvo klaidinantis. Panaši situacija buvo ir ponios Zounaros atveju, kai ieškovai neperžengė religinių įsitikinimų skleidimo ribas. Jis nepriskiria jokių kontraversiškių religijos skleidimo būdų, kurie būtų neteisėti vidaus jurisdikcijoje, ir tai, kad ponios Zounara į ieškovų agitavimo būdą reagavo nepalankiai, dėl to, kad tokios tikėjimo tiesos, kurių laikėsi ir jos sutuoktinis jai buvo nepriimtinos, ir buvo tai bandoma aiškinti psichologiniu poveikiu jai ir jos vyrui. Šiuo atveju ieškovai nesiėmė jokių neleistinų būdų skleisti savo tikėjimui civiliams asmenims. Teismas neatsižvelgė į tai, kad valstybė derino įvairiapusišką apsaugą prieš ieškovų pastangas atversti į savo tikėjimą ir teigė, kad iki tam tikro laipsnio, asmenys, kuriems buvo brukama klaidinga nuomonė, kaip akivaizdumas, turi pasirinkimo laisvę, o išaiškėjusios visoms aplinkybėms, gali priimti sprendimą, sugriauti visas sąsajas su Sekmininkų bažnyčia.

Teismas konstatavo, kad yra 9 Konvencijos straipsnio pažeidimas, kuris liečia antrąjį ieškovą dėl prozelitizmo šeimos Bairamis ir jų kaimynų atžvilgiu bei antrąjį ir trečiąjį ieškovus ponios Zounaros atžvilgiu.

Byloje buvo pateiktos teisėjų Meyjer, Valticos, Morenilla, Repik, Van Dik atskirosios nuomonės. Teisėjas Meyeris teigė, kad įstatymas, kuris veikia šioje srityje yra neteisėtas, nepagrįstas teisiniais principais, kurie neša tiesioginį

kėsinimąsi į pačios laisvės esmę, kuria turi turėti visi žmonės - praktikuoti savo religiją. Kai ji taikoma mėginimams, atversti į kitą tikėjimą kariuomenėje, aukštesnes pareigas užimančių karių, ši nuostata negali pažeisti šios laisvės, bet vyresni pagal rangą kariai neturi šiuo atveju piktnaudžiauti savo pozicija ir savo padėtimi.

Valticos ir Morenilla teigė, „kad šios bylos aplinkybės panašios, bet turi savyje sunkinančių aplinkybių pobūdį lyginant su byla Kokinakis prieš Graikiją. Kaip šioje byloje jis teigė, kad bendras mėginimas, apimantis paprastą pozicijos pakeitimą ir tarptautinių aktų suformuotos nuomonės taikymą, siekiant pakeisti individo religinius įsitikinimus, įteisina suvaržantį prozelitizmo aktą ir klaidingas definicijas, vartojamas greta minties, sąžinės ir religijos laisvės. Pagal šį aktą prozelitizmą galima suprasti, kaip per didelio laisvumo ar nukrypimo neteisėtas formas arba valdžios, kuri skatina taikią ar konfliktišką veiklą, kaip istorijos, kuri davė kruvinių pavyzdžių ir mėginimų „išplauti smegenis“, tai galima padaryti ir lašas po lašo, bet šios pastangos nebus mažesnės, už tas, kurios turės patirtį, suteiktą mėginimų pažeisti asmeninę sąžinės laisvę ir turės būti vertinamos kaip nesuderinamos su nuomonės laisve, kuri įtvirtinta prigimtinėse žmogaus teisėse.

Sprendimai vertinami valstybės atžvilgiu, ir pasikartojus vėl uždraustai situacijai ar esant naujai tikimybei jai atsirasti, neaišku į kuri bus atsižvelgiama, konstatuojant Konvencijos pažeidimą.

Esamomis aplinkybėmis aš palaikau dalį Teismo sprendimo ir dalis j , kad tai, kas yra dėl nebuvimo Konvencijos pažeidimo liečiantį sankcijas, taikomas prozelitizmo bandymams įvykdyti karininkų kareivių atžvilgiu, kurių valdžią galėjo turėti įtakos.

Tačiau, aš manau, kad pats veiksmingas prozelitizmo skleidimas- situacija, kai šie karininkai vykdė veiksmus prieš civilius, kurie turėjo, mano manymu, pateisinimą sankcijų, kurios įvyko šiomis aplinkybėmis, uniformos autoritetas galėjo turėti tokį patį efektą civilių atžvilgiu ir visi būdai, tokie patys neteisėti veiksmai prozelitizmo prieštarauja sąžinės ir religijos laisvei, kuri įtvirtinta Konvencijoje“.

Teisėjo Repik nuomone, jis neįsitikinęs, kad kišimasis į ieškovo religinę laisvę tinkamai numatytas įstatyme. Nėra net graikų nacionalinėje jurisprudencijoje įtvirtinta, kad jėgos panaudojimo samprata, sietusi su religiniais debatais karinėje aplinkoje. Nacionaliniai teismai neišskyrė prozelitizmo prieš

kareivius ir civilius. Šį išskyrimą padarė Teismas. Ir teisėjui neatrodo, kad ieškovai neteisėtus veiksmus atliko sąmoningai to siekdami ir naudodami savo karinį laipsnį, kaip priemonę tikslui pasiekti, ir, kad į jų veiksmų pobūdį nebuvo atsižvelgiama panašiai tiek civilių, tiek karių atžvilgiu.

Perry prieš Latviją byla Europos žmogaus teisių teisme nagrinėta 2007 metais³

Ieškovas buvo pastorius priklausęs tarptautinei Ryto žvaigždės tarptautinei krikščioniškajai evangelikų protestantų organizacijai, kurios centras buvo įsikūręs JAV. 1997 metais jis atvyko į Latviją, siekdamas įkurti šios organizacijos bendriją, kuri vadintųsi Ryto žvaigžde. Jis įregistravo kaip parapiją Religiniių reikalų tarnyboje, įgydamas taip pat moralinį subjektyvumo įvertinimą. Įregistravimo pažymėjimas, kuris galiojo iki 2002 sausio 8, tačiau atitinkamai pagal religinių organizacijų įstatymą, buvo nurodyta, kad parapija privalo būti perregistruota iki iki 2001 sausio 8, kad galėtų tęsti savo veiklą. Po tokio institucijų pranešimo, Ryto žvaigždė veiksmingai siekė tokio perrašymo ir pastovaus veikimo. Iki 1999 metų pastorius gyveno Lietuvoje leidimo gyventi laikinai išduotą sąsaja su pedagogine veikla teisiniu pagrindu. 1999 liepos 8 Pilietybės ir migracijos tarnyba jam išdavė naują laikiną leidimą gyventi šalyje iki 2000 liepos 15. Papildomos sąlygos naujojo leidimo numatė, kad turi būti numatyta religinės veiklos termino pabaiga, ieškovas turėjo teisiškai įforminti Latvijoje viešą religinę veiklą.

2000 liepos mėnesį ieškovas prašė naujo leidimo gyventi, bet Pilietybės ir migracijos tarnyba sprendimu gražino jo prašymą. Šis atsisakymas suteikti leidimą gyventi buvo paremtais terminais, kuriuos numatė užsieniečių padėties įstatymas ir leidimas gyventi negali būti pratęstas asmenims, kurie priklauso totalitarinei, teroristinei ar pasižyminčiai prievartiniais veikimo metodais, kelianti pavojų nacionaliniam saugumui ar viešai tvarkai, arba jei jos nariai kada nors vadovavo slaptai organizacijai, nukreiptai prieš valstybę. Ieškovas niekada negavo jokio akto aiškinančio sprendimą. Pagal šį sprendimą Perry galėjo prašyti laikino leidimo tik gyventi turėdamas darbuotojo pakvietimą dirbti Latvijoje. Jis kreipėsi į nacionalinę žmogaus teisių tarnybą, tačiau jį tenkinančio sprendimo gavo.

---

³ Afaire Perry c. Lettonie (№ 30273/03) www.echr.coe.int/echr

Teismas tirdamas šią bylą dėl 9 Konvencijos straipsnio pažeidimo pasakė, kad laisvė skleisti religinius įsitikinimus negali būti apribota, nebent šie apribojimai tinkamai numatyti įstatyme, yra būtini demokratinėje visuomenėje ir veikia pažeidžia viešąją tvarką, kenkia visuomenės saugumui ar moralei bei kitoms žmogaus teisėms.

Teismas konstatavo, kad ieškovui pradžioje atvykimo nekliudyta pasilikti teisėtai gyventi Latvijoje, galiausiai leidime, kurį jis gavo 2000 spalio 26, nebuvo leista užsiimti religine veikla Latvijoje. Teismas pažymėjo, religinė laisvė įtvirtinta Konvencijos 9 straipsnyje nustato pirmiausia vidinių įsitikinimų, sąžinės sritį, ji suponuoja galimybę laivai praktikuoti savo religiją, tiek individualiai, tiek viešai. 9 straipsnis nurodo skirtingas formas, kuriomis reiškiasi religijos laisvė arba įsitikinimai, religinės apeigos, ritualai. Jis apima iš principo teisėtus mėginimus įtikinti artimą, daugiau ar mažiau pamokymus bei konkretesnius pamokslus. Ieškovas yra religinės organizacijos atliekamų apeigų vadovas, kuri veikia atvirai nustatytais pagrindiniais principais, turi įsikūrimo Latvijoje, aiškų tikslą, sukurti savo konfesijos bendruomenę šioje šalyje. Jis turėjo tokią teisę, garantuojamą Konvencijos 9 straipsnio. Valstybės tarnybų paaiškinimai ir nustatyti terminai, ieškovui atėmė galimybę tęsti veiklą šioje srityje. Teismo nuomone, šis atvejis buvo tipinis pavyzdys kišimosi 9 straipsnio atžvilgiu.

Naujas įstatymų leidybos sprendimas, kuris negali numatyti visų situacijų, priklauso prie per didelės apimties srities dalykų, reikia atsižvelgti ir į organizacijos pobūdį, kuri yra uždara, ribojama narių skaičiaus ir tvarkos. Atitinkamai ribojimai turėtų būti apibrėžti aiškiai ir nurodytos veiklos draudimo priežastys. Nors religinė veikla nebuvo teisėta priežastis atvykimui į Latviją, bet joks įstatymas ar reglamentas nereikalavo pilietybės ir migracijos tarnybos keisti leidimo gyventi, kaip pretekstą uždrausti religinę veiklą Latvijoje. Teismas nusprendė, kad šitas draudimas neatitiko teisėtų tikslų ir reikalingumo demokratinei visuomenei kriterijų. Teismas konstatavo 9 Konvencijos straipsnio pažeidimą.

Kita grupė skundų Europos žmogaus teisių teismui susijusi su įkalintais asmenimis ir jų teise išpažinti religiją, pateiktą ir nagrinėtų Komisijos.

Asmuo skundėsi, kad kalėjime jis priverstas dėvėti kalinio drabužius bei dirbti darbus, kurie prieštarauja kalinio išpažįtamam tikėjimui. Buvo nustatyta, kad Konvencijos 9 straipsnio nuostatos nereiškia išskirtinę kalinių padėtį. Kalinys negali dėvėti savo drabužių ar būti atleidžiamas nuo kalėjime numatytų darbų.

Kaliniui išpažįstančiam budizmo tikėjimą nebuvo leista siųsti straipsnių į budistų leidžiamą žurnalą. Komisija išnagrinėjusi skundą nustatė, kad straipsnių rašymas, spausdinimas ir skelbimas žurnale nėra būtina religinių apeigų dalis.

Taip pat buvo nagrinėta, ar kalėjimo administracija nepažeidė minėtą Konvencijos straipsnį ribodama kai kuriuos kalinių poreikius, kurie, pasak jų, yra būtini pasirinktam tikėjimui išpažinti. Buvo pasakyta, kad galima kaliniui neleisti auginti barzdos nepaisant, jog to reikalauja kalinio tikėjimas; taip pat jam gali būti uždrausta turėti bei nešioti maldininko grandinę, kad būtų palaikoma tvarka ir užtikinamas kalinių saugumas; kalėjimo administracija nėra įpareigota, įkalintiems asmenim suteikti knygų, pasak kalinių reikalingos išpažinti jų tikėjimą.

Taigi laisvės atėmimo įstaigos rūpindamosi tvarka ir saugumo palaikymu nepažeidžia 9 Konvencijos straipsnio nesuteikdamos atitinkamos religinės literatūros, reikalaujamos atlikti privalomus kaliniams darbus ar dėvėti kalinio drabužius.

Paprastai laikomasi nuostatos, kai valstybė nustato tokį mokesčių mokėjimo šalyje mechanizmą, kad iš asmens neišpažįstančio kurios nors religijos ar tikėjimo surenkami mokesčiai gali būti skirti remti valstybinę bažnyčią, tai toks asmuo turi teisę reikalauti, kad iš jo surinkti mokesčiai nebūtų skirti šiam tikslui, nes negalima jo versti mokesčių ar kitokia forma remti valstybinę religiją. Byloje Darby prieš Švedija susiklostė tokia situacija, kad pareiškėjas gyvenęs Suomijoje, tačiau dirbti atvažiudavo į Švediją ir buvo įpareigotas mokėti mokesčių skirtą Švedijos liuteronų bažnyčiai. Nors tuo tarpu Švedijoje gyvenantys ir registruoti asmenys galėjo būti atleisti nuo tokio mokesčio. pareiškėjas teigė, kad buvo pažeisti Konvencijos 9 ir 14 straipsniai. Teismas pripažino tik 14 straipsnio pažeidimą (dėl diskriminacijos draudimo)⁴.

Religijos laisvė tiek pagal Lietuvos Konstituciją, tiek pagal Konvencijos 9 straipsnio taikymo praktiką taip pat numato galimybę tėvams, globėjams, rūpintojams parinkti savo vaikams ar globotiniams religinį švietimą. Švietimo įstaigose gali būti mokoma tradicinio religinių doktrinų, tačiau tėvai nenorėdami, kad jų vaikas mokytųsi tokios tikybos, gali rinktis ir jų vaikams turi būti suteikiama galimybė lankyti etikos, istorijos ir kitas pamokas. 1976 metais Europos žmogaus

---

⁴ Trumpas Europos Žmogaus Teisių Konvencijos vadovas, Europos Taryba, Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras, 1995, 52 psl.

teisių teismas nagrinėdamas Kjeldsen, Busk Madsen ir Pedersen prieš Daniją bylą, analizavo situaciją, kada vidurinėse mokyklose buvo įvestos privalomos lytinio švietimo pamokos. Tėvai tam prieštaravo savo argumentus grįsdami tuo, kad tai nesuderinama su jų išpažįstama krikščioniškąja religija. Tačiau teismas nepripažino, jog yra pažeistas 9 Konvencijos straipsnis.

Šie išaiškinimai detalizuoja ir suteikia sąžinės laisvei konkretumo ir aiškumo. Lietuvos Respublikos kompetentingos institucijos leisdamos teisės aktus privalo atsižvelgti ir paisyti Europos žmogaus teisių teismo praktikos, tuo labiau, kad 1995 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nustatė savo išvadoje „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, kad minėti Konvencijos straipsniai, tame tarpe ir 9 straipsnis, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Analizuojant šią praktiką, matyti, jog Teismas pabrėžia religijos laisvės garantavimą tikinčiajam, bet nubrėžia minimalias ribas bažnyčios įtakos darymo valstybei ir laikosi tokių pozicijų religijos ir valstybės atžvilgiu:

- Europos žmogaus teisių teismas dažnai tirdamas bylas dėl galimo Europos žmogaus pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos Konvencijos 9 straipsnio pažeidimo nagrinėjo, ar valstybė nustatydamą apribojimus Konvencijos garantuotai laisvei, įtvirtino juos nacionaliniuose įstatymuose, ar tokie įstatymai buvo tinkamai suformuluotai, taip tyrė ar laisvės ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje.
- Nežiūrint to, kad valstybėje egzistuoja valstybinė religija, kiti religiniai judėjimai bei jų atstovai laisvai gali reikšti ir skleisti savo idėjas, įsitikinimus nustatytose ribose. Draudžiama persekioti ar trukdyti praktikuoti netradicinius, nevalstybinius tikėjimus. Valstybė šių judėjimų veiklos apribojimus gali numatyti savo teisės aktuose, tačiau jie turi pagrįsti tokių suvaržymų būtinumą visuomenėje ir atitinkamai suderinti su tarptautiniais žmogaus teisių ir laisvių dokumentais.
- Valstybė užtikrindama saugumą gali suvaržyti asmens teisę praktikuoti išpažįstamą religiją. Ji neprivalo sukurti tokiam asmeniui išskirtinės padėties, kad šis galėtų laikytis savo religinių nuostatų.

- Europos žmogaus teisių teismas skirtingai įvertino situacijas, kai neteisėtas religijos skleidimas buvo naudojamas civilių ir karių atžvilgiu. Jis atkreipė dėmesį į ypatingus, kariuomenėje susiklosčiusius subordinacijos principus tarp ten tarnaujančių asmenų, todėl prozelitizmo sunkumo laipsnis gali skirtis šiuo atveju, net jei veikiama panašiais metodais.
- Jei valstybinės švietimo įstaigos yra atskirtos nuo religinių, tai asmenys priklausantys konkrečiai religijai neturėtų reikalauti keisti švietimo programą, kad ji atitiktų šios religijos dogmas.

Be Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Lietuvos valstybė pripažįsta ir yra prisiėmusi išipareigojimus nustatytus kituose tarptautiniuose teisės aktuose; tai 1948 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1966 m. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, Tarptautinė žmogaus teisių chartija. Šiuose dokumentuose taip pat įtvirtintos religijos, minties, sąžinės laisvė, draudimas diskriminuoti religiniais aspektais. Visus šiuos teisės aktus vienija tikslas žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas, užtikrinimas, pagarba joms.

Kontraversiškai turėtų būti vertinamas kurios nors religijos bei jos vertybių įtvirtinimas bei paminėjimas tarptautiniame teisės akte. Tai gerai atspindėjo Konstitucijos Europai pavyzdys. Jau anksčiau Europos Sąjungos dokumentuose buvo minimos žmogaus teisės ir laisvės ir jų užtikrinimas. 1997 Amsterdamo sutartyje įtvirtintas diskriminacijos draudimas dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos bei draudimas diskriminuoti asmenis dėl jų religinių įsitikinimų religinių įsitikinimų⁵. 2000 m. Nicosje priimtoje Pagrindinių Teisių Chartijoje taip pat kalbama apie minties, sąžinės ir religijos laisvę, įtvirtinta teisė atsisakyti tarnybos kariuomenėje, jei ji kertasi su asmens religiniais įsitikinimams. Šioje sutartyje kaip ir Nicos draudžiama įvairių formų diskriminacija, tame tarpe ir religinių⁶. Pagrindinių teisių chartija akcentuoja religijų lygiateisiškumą, ji neišskiria nė vienos religijos ar kurios nors religinės krypties, taip patvirtindama savo nuostatas dėl laisvės išpažinti religiją. Preambulėje minimas dvasinis religinis paveldas, tačiau prancūzų ir anglų

⁵ Amsterdamo sutartis. 1997 10 02 <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>

⁶ Nicos sutartis. 2001 02 26 <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>

kalbos vertimuose šio akto, vietoje termino-dvasinis religinis, liko tik žodžiai „dvasinis paveldas“⁷

Rengiant Konstitucijos Europai projektą, sudarytai komisijai vadovavo buvęs Prancūzijos Prezidentas Valery Giscard d'Estain. Šiai grupei buvo pasiūlyta Konstitucijos preambulėje paminėti krikščionybės ir Dievo įtaką Europai, akcentuojant jos krikščioniškas šaknis⁸, šią idėją palaikė ne tik katalikų religiniai autoritetai, bet ir katalikiškos šalys – Lietuva, Ispanija, Lenkija ir kt. Tačiau komisija siekė, kad Europos preambulėje įtvirtintos vertybės būtų pasaulietinės ir kaip alternatyvą siūlė paminėti Antikos įtaką šių dienų Europai. Prancūzija taip pat priešinosi tokiai minčiai.

Tačiau jokių žymesnių pakeitimų nebuvo padaryta ir Lisabonos sutartyje, preambulėje išliko įrašyta⁹:

Nors Prancūzija neigiamai žiūrėjo į krikščioniškąsias apraiškas Konstitucijos tekste, tačiau dabartinio jos vadovo N. Sarkozy pozicija dėl religijos statuso nacionalinėje ir tarptautinėje sferoje skiriasi. Prezidentas pritaria šalyje egzistuojančiam bažnyčios ir valstybės atskyrimui, kuris įtvirtina visišką laisvę išpažinti religiją, atsisakyti jos ar išvis netikėti. Tačiau jis neneigia ir palaiko galimybę patvirtinti krikščioniškosios įtakos civilizacijai svarbą, ir į religiją, anot jo, turėtų būti žiūrima kaip į vertybę, o ne su baime ar įtarumu, paliekant religijos ir valstybės dialogo galimybę.¹⁰

Lisabonos sutartis pratęsė ankstesnių Europos Sąjungos sutarčių įtvirtintas nuostatas religijos klausimais. Šiuose tarptautiniuose teisės aktuose minties, sąžinės, religijos laisvė suprantama kaip svarbi ir neatsiejama žmogaus kultūrinių, socialinių teisių dalis.

---

⁷ P. Bytautas. Krikščionybės vieta ES dokumentuose. www.religija.lt/content/view/1057/1

⁸ M. Buika www.xxiamzius.lt/numeriai/2005/04/06

⁹ Lisabonos sutartis <http://www.verfassungsspiel.de/lt/index.php/03/04>

¹⁰ M. Buika www.xxiamzius.lt/numeriai/2005/04/06

2. Religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai

Lietuvos įstatymai nustato, kad žmogus turi teisę išpažinti ir praktikuoti religiją tiek vienas, tiek drauge su kitais bendraminčiais. Ši norma numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje konkretina kita norma – 35 str. numatyta asociacijų laisvę. Kaip jau buvo įvade minėta, šios normos – principai tarpusavyje glaudžiai susijusios ir vienos iš jų pažeidimas, gali reikšti ir kitos pažeidimą. Žinoma, ne kiekvienu atveju, o atsižvelgus į konkrečias aplinkybes.

Teisė priklausyti religinio pobūdžio susivienijimui, analogiškai gali turėti teigiamą ir neigiamą aspektus. Teigiamas aspektas reiškia, kad asmeniui niekas negali kliudyti įsijungti į tam tikrą religinį susivienijimą, jis turi teisę pats spręsti priklausyti ar ne jam, nutraukti buvimą susivienijime, pereiti į kitą religinę organizaciją, ir dėl šių veiksmų asmuo negali būti diskriminuojamas. Neigiama laisvės jungtis į asociacijas pusė būtų ta, kad asmuo negali būti verčiamas priklausyti, prisijungti prie religinės organizacijos. Priklausymą vienai ar kitai religinei organizacijai lemia asmens subjektyvinis vertinimas. Subjektyvinio kriterijo sampratą pateikė M. Riomeris „Valstybėje“, pagal jį subjektyvinis kriterijus „glūdi tam tikrame tų narių nusistatyme, jų psichiniuose elementuose, kartais jų valioje, jų palinkimuose, kartais gali būti jų parenkamas, pakeičiamas, atmetamas. O net ir ten, kur to nėra, pastebima bendras palinkimas subjektyvizuoti tą kriteriumą.“¹¹ Šiuolaikinės, demokratinės valstybės, kuri skatina toleranciją įvairių tikėjimų atžvilgiu, pripažįsta asmens teisę turėti savo įsitikinimus, turėtų užtikrinti pasyvią pareigą ginti ir saugoti asmens teises ir laisves į tikėjimą nuo pažeidimų. Valstybės pasyvumas reiškiasi tuo, kad ji nenustato, nekeičia teisės sistemos, teisės normų, bet imasi priemonių užtikrinti jau esamą status quo. Priešingais aktyviais veiksmais valstybė turi sukurti teisinę padėtį religijos atžvilgiu, leidžiančią kiekvienam asmeniui per savo subjektyvųjį kriterijų įgyvendinti pasirinkimo laisvę. Toks asmens apsisprendimas demokratinėje visuomenėje, valstybėje, kuri iš esmės pripažįsta pliuralizmą, kaip vieną iš pagrindinių demokratijos principų, privalo būti gerbtinas ir saugomas tiek, kiek jis nepažeidžia bendrų moralės normų, neprieštarauja įstatymams, kurie saugo valstybę, jos suverenitetą, viešąją tvarką, piliečius. Taigi, asmuo gali laikytis savo religinių

---

¹¹ M.Riomeris. Valstybė I tomas, 15 psl

įsitikinimų, jei tokia jo veikla nepaneigia kitų asmenų ir valstybės vertybių, saugomų įstatymu.

Taigi asmenys turintys panašiais religines pažiūras gali jungtis į religines grupes. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas numato religinio pobūdžio susivienijimų vienetus¹². Šio įstatymo 4 straipsnyje išskirti religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai. Religinės bendrijos sąvoka yra plačiausia, jos apibrėžimas apima mažesnius organizacijos vienetus – bendruomenę ir centrą. Kad tam tikrą religinį susivienijimą būtų galima pripažinti bendrija, jis turi atitikti šiuos reikalavimus:

- Tai turi būti bažnyčių ar tolygių religinių organizacijų susivienijimai;
- Šie susivienijimai turi įgyvendinti tos pačios religijos tikslus;
- Bendrija sudaroma ne mažiau kaip iš dviejų religinių bendruomenių, kurios turi bendrą vadovybę.

Religinis centras įstatyme yra apibrėžiamas kaip religinių bendrijų aukštesniosios valdymo institucijos.

Religinė bendruomenė gali būti kaip savarankiška organizacija arba sudėtinė bendrijos dalis, tai grupė asmenų įgyvendinanti tos pačios religijos tikslus. Bendruomenės sąvoka pateikta Religijotyros žodyne iš principo papildo ir plačiau paaiškina ją¹³: „Bendruomenė, kurios nors religijos tikinčiųjų susivienijimas – pirminė, žemiausia bažnytinė institucija. Bendruomenę sudaro 2 pagrindinės grupės – pasauliečiai ir dvasininkai bei formalios ir neformalios subgrupės, atliekančios bendruomenės valdymo funkcijas. Svarbiausi bendruomenę vienijantys elementai: 1) bendri religiniai vaizdiniai, idėjos, simboliai, tikslai, 2) bendra kultinė ir nekultinė veikla, 3) subordinacija, funkcijų paskirstymas. Bendruomenės narių santykius reguliuoja speciali kontrolės sistema: bažnytinė teisė ir nuostatai, bendruomenės narių viešoji nuomonė, bendruomenės valdyba, religinės moralės normos. Bendruomenės, kad galėtų veikti, turi būti įregistruotos valdžios organų. Bendruomenės nariai, kaip ir visi kiti piliečiai, privalo laikytis šalies įstatymų

¹² Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas Valstybės žinios. 1995. 89-1985.

¹³ Religijotyros žodynas, sudarymas Romualdo Petraičio, Vilnius, Mintis 1991, 63 psl.

(ypatingų teisių ir privilegijų turi tik dvasininkai, bet jos susijusios su priklausymu dvasininkijos luomui, o ne bendruomenei)“.

Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymo projekte yra žymus skirtumas religinių organizacijų sąvokų atžvilgiu, lyginant su esamu įstatymu¹⁴. Projekte yra tiksliau ir išsamiau apibrėžtos religinių organizacijų sąvokos. Čia akcentuojama, kad religinės bendrijos, bendruomenės ir centrai yra viešieji juridiniai asmenys. Nustatoma, kad religinės bendruomenės sąvoka apima tokius darinius kaip parapijos, bažnyčios, vienuolių bendruomenės. Nėra baigtinio tokių darinių sąrašo – projekte nurodoma, kad religinėmis bendrijomis gali būti ir kitos tolygios religinės organizacijos. Religinis bendrijos centras apibrėžiamas kaip aukštesniosios religinės bendrijos valdymo institucija, steigiama ir veikianti pagal religinės bendrijos kanonus, statutus ar kitas normas.

Religijotyros žodynas pateikia religinės bendruomenės veikimo sąlygą – jos įregistravimą, kurį atlieka valdžios organai. Bendruomenių ir bendrijų įstatymas 10 ir 11 straipsniai numato tradicinių ir kitų religinių bendruomenių ir bendrijų juridinio asmens teisių suteikimą. Įstatyme nėra aiškiai nustatyta, ar religinė bendrija, bendruomenė neįregistruotos kaip tokie susivienijimai gali egzistuoti. Tačiau remiantis Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro 2003 m. lapkričio 28 d. Nr.287 įsakymu, kuriame numatyta religinių bendruomenių ir bendrijų reikalingų dokumentų įsteigti jas padavimo tvarka – steigiama religinės bendruomenės ir bendrijas įgauna juridinio asmens statusą.¹⁵ Taigi, po įsteigimo toks darinys pradeda egzistuoti bei įgyja visišką teisnumą ir veiksnumą (tradicinių ir netradicinių religinių organizacijų steigimas skiriasi). Įsteigimo momentu laikomas religinės organizacijos įregistravimas registre. Įsteigta organizacija, kaip ir kiekvienas juridinis asmuo, gali savo vardu įgyti teises ir pareigas, būti ieškovu ir atsakovu teisme¹⁶.

Vadinasi, religinė grupė asmenų, kuri siekia įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, tačiau neįregistruota atitinkamose valstybės įstaigose, nėra

---

¹⁴ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, Valstybės žinios, 2007 12 06 nr. XP-2384(2)

¹⁵ Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro įsakymas dėl dokumentų, pateikiamų Teisingumo ministerijai, steigiant politines partijas ir politines organizacijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant ir pertvarkant bei steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir registro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašų patvirtinimo. 2003m. lapkričio 28 d. Nr.287; Valstybės žinios, 2003 12 05, Nr. 114-5183

¹⁶ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. II dalis. Juridiniai asmenys. Valstybės žinios, 2000 09 29, Nr. 82

pripažįstama teisiniu aspektu. Pagal Lietuvoje galiojančių civilinės teisės aktų visumą, kuri nustato juridinių asmenų statusą, ši grupė yra visuma atskirų asmenų ir tokiam susivienijimui teisės ir pareigos prilygstančios įregistruotai organizacijai nekyla. Tokios religinės grupės egzistavimo išraiška yra de facto, bet ne teisinė. Nors religijos laisvė, pirmiausiai numato vidinių įsitikinimų sritį, kuri negali būti varžoma ir kiekvienas asmuo turi teisę išpažinti tikėjimą, kuris gali būti ir neįregistruotas kaip toks.

Kai kuriose Europos valstybėse religinių bendruomenių statusas gali būti apibrėžtas ir skirstomas suteikiant viešų ir privačių junginių statusą.

Austrijoje religijos laisvė pripažįstama ir laikoma viena svarbesnių žmogaus laisvių. Europos žmogaus pagrindinių laisvių ir teisių konvencija čia taikoma ne tiesiogiai kaip konvencija, o kaip Austrijos konstitucinis įstatymas. Šioje valstybėje yra pripažįstama dviejų pakopų religinių bendruomenių teisinis statusas: tradicinės ir netradicinės. 1998 metais Austrijos parlamento buvo priimtas įstatymas „Dėl denominacinių bendruomenių teisinio statuso“. Iki šio įstatymo įregistruotos religinės organizacijos įgijo viešosios teisės korporacijos statusą, o po šio įstatymo įsigaliojimo įregistruotos bendruomenės tampa privačiomis teisės korporacijomis.

Valstybėje yra pripažįstamos kaip tradicinės (viešosios teisės korporacijos) šios religijos – katalikai, judėjai, mormonai, Naujųjų apaštalų bendruomenė. Kaip privačios teisės korporacijos veikia Jehovos liudytojai, Induizmo bendrija ir Bahamų religinė bendruomenė.

Tradicinėmis siekiančios bendruomenės turi atitikti šiuos kriterijus:

- privalo gyvuoti 20 metų;
- Austrijos valstybėje 10 metų veikti kaip įregistruota bendruomenė;
- Bendruomenei turi priklausyti 2 procentai Austrijos gyventojų.

Bendruomenių ir bendrijų registravimo kriterijai siejami su stabilumo principu.

. Visos šios religijos turi galimybę, kad jų tikybos dalykas būtų dėstomas Austrijos mokyklose (anksčiau tikybos pamokas galėjo dėstyti tik tradicinių konfesijų atstovai pasaulietinėse mokyklose). Šalyje yra išsivysčiusi privačių

katalikiškų mokyklų sistema. Į jas priimami mokyti ne tik katalikų vaikai, tačiau ir kitų konfesijų tikėjimą išpažįstantys tikintieji¹⁷.

Vokietijos Respublikoje egzistuoja taip pat religiniai viešieji ir privatūs susivienijimai.

1919 m. rugpjūčio 11 d. priimta Vokietijos Reicho Veimaro Konstitucija panaikindama iki tol Vokietijoje buvusią valdžią, kartu panaikino ir valstybinį bažnyčių statusą. Vėliau po ilgų diskusijų trukusių Vokietijos Nacionalinėje Asamblėjoje buvo apibrėžtas bažnyčios kaip viešosios teisės korporacijos statusas :

„ 1. Valstybė pripažįsta, kad viešosios korporacijos savo narių atžvilgiu gali turėti tam tikras teises, tokias kaip teisę į apmokestinimą ir disciplinarinių galių taikymą. Tai esminis jų skirtumas nuo civilinės teisės asociacijų

2. Viešosios teisės korporacijos turi ypatingą valstybės apsaugą, t.y. joms suteikiamos privilegijos, kurių negali turėti privačios asociacijos(atleidimas nuo mokesčių). Valstybė pripažįsta jų organų teisinį viešųjų institucijų statusą ir jų įstatus kaip viešosios teisės dalį.

3. Viešosios teisės korporacijos yra ypatingai valstybės prižiūrimos, kadangi jos susijusios su viešaisiais interesais. Valstybė jas prižiūri griežčiau nei privačias organizacijas“¹⁸.

Po šio akto įsigaliojimo Valstybė įtvirtino ryšį su religinėmis bendruomenėmis, tačiau Vokietijos religinės bendruomenės susiskirstė į dvi teisinio statuso rūšis –didesnės religinės bendruomenės be jokių išlygų tapo viešosios teisės korporacijomis, o mažesnės įgavo privatinės teisės asociacijos formą. Valstybėje norėta išvengti diskriminacijos mažųjų religinių organizacijų atžvilgiu, buvo pildyta Vokietijos Reicho Veimaro Konstitucija teiginiu, kuris skelbė, kad kitoms religinėms bendrijoms pateikus atitinkamą prašymą, jos įgys tokias pat teises.

Prašymų nagrinėjimui Vokietijos žemių švietimo ir mokslo departamentuose buvo įsteigtos tam skirtos institucijos. Bendrija pateikianti prašymą turėjo išpildyti šiuos kriterijus:

- Religinės organizacijos tikslai, veiklos kryptys turi būti išskirtinai religiniai, o ne komerciniai;

¹⁷ www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/zvilgsniai/2001_11_24/index.html

¹⁸ Jurgen Warnke. Bažnyčios ir valstybės santykiai Vokietijoje. www.tm.lt

- Bendruomenės tikėjimo dogmos turi ją individualizuoti ir skirtis nuo kitų religijų išpažįstamų tiesų;
- Tęstinumas ir savarankiškumas (religinės organizacijos įstatai, materialinis turtas, narių skaičius turi rodyti jos egzistavimo ilgalaikiškumą ir organizacija privalo tinkamai tvarkytis vidaus reikaluose
- Atitikimas mokesčių įstatymų reikalavimams kaip ne pelno siekiančiam subjektui (Vokietijoje viešosios teisės korporacijos atleistos nuo mokesčių)

Būtina atkreipti dėmesį, kad tarp paminėtų reikalavimų religinei bendruomenei nėra išskirtas bendruomenės egzistavimo laikotarpio cenzas, tačiau tęstinumo principas galioja ir jį religinė organizacija gali įrodinėti remdamasi savo narių skaičiumi, įstatais.

Austrijoje ir Vokietijoje veikia panašūs teisiniai režimai. Abiejose šalyse praktiškai veikia religinių organizacijų skirstymas į tradicines ir netradicines bendruomenes. Joms yra suteikiami viešųjų ir privačiųjų susivienijimo darinių forma. Austrijoje liberali tuo, kad jos švietimo sistemoje, šis skirstymas neturi didelės įtakos, dėstyti tikybos pamokas gali tiek tradicinė, tiek netradicinė įregistruota religinė organizacija. Pažymėtina tai, kad šioje valstybėje Europos žmogaus pagrindinių laisvių ir teisių apsaugos konvencija inkorporuota į vidaus teisės sistemą ir valstybėje taikomas kaip konstitucinis įstatymas, o ne tarptautinė konvencija, kaip daugumoje Europos šalių.

Tiek Vokietijoje, tiek Austrijoje religinės bendruomenės ir bendrijos gali siekti, būti pripažintos tradicinėmis ir abiejų valstybių reikalavimai tokiam siekimui panašūs – būtinas tęstinumo arba stabilumo kriterijus. Austrijoje jis išreiškiamas 20 metų religinės organizacijos egzistavimo pagrindu, o Vokietijoje nėra įvesta metų cenzo, ten reikalaujama kitokių tęstinumo patvirtinimo pagrindų. Austrijoje pakankamai svarbus valstybės piliečių priklausymo religinei organizacijai kriterijus.

3. Tradicinės ir netradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos

3.1. Tradicinės religinės organizacijos

Kiekviena valstybė vidaus teisėje nusistato palyginti skirtinga teisinį religinį režimą. Kaip ir kiekvienus teisinius santykius juos reikėtų sureguliuoti gana minimaliai, nes daugybė teisės aktų reglamentuoti ir smulkiai detalizuoti santykiai apsunkina šią laisvę įgyvendinti. Todėl veiksmingiau numatyti pamatines įstatymines gaires ir išplėtoti apsaugą vertybių, paliekant galimybę interpretuoti atsižvelgiant į jau priimtus vidaus teisės aktus bei tarptautinėse sutartyse numatytus įsipareigojimus. Kaip ir pripažino Europos žmogaus teisių teismas, kad valstybės ir bažnyčios santykiai pirmiausia yra politinis klausimas ir priklausantis nuo istorijos tradicijos ir politinių aplinkybių.

Pagal tai kokį bažnyčia užima vietą valstybėje yra skiriamos:

- valstybės, turinčios valstybinę religiją. Tai valstybės, susijusios tik su viena religija, kuriose egzistuoja viena valstybės bažnyčia (pvz., Jungtinė Karalystė, Graikija, Skandinavijos valstybės);
- valstybės, kuriose valstybės ir Bažnyčios atskyrimas dalinis. Šiose valstybėse konstitucijos gali deklaruoti valstybės ir Bažnyčios atskyrimą, tačiau jis praktiškai neveikia. Šio modelio valstybės (Italija, Vokietija) tiesiogiai savęs nesieja nė su viena religija ir jose egzistuoja religinė tolerancija;
- valstybės, kuriose valstybė ir Bažnyčia visiškai atskirtos (Prancūzija, JAV). Šiose valstybėse nubrėžta aiški valstybės ir Bažnyčios perskyra¹⁹.

Šie trys modeliai dažniausiai pasitaikantys ir aptinkami Europos valstybių teisinėje sistemoje. Galima dar pateikti radikalesnius modelius, kaip, pavyzdžiui, islamo šalyse egzistuojantis griežtas vienos religijos diktatas, kuris tam tikrais aspektais susilieja su minėta nacionalinės religijos sistema. Taip pat

¹⁹ Ringolds Balodis. Religija ir valstybė Baltijos šalyse. www.tm.lt

kitas kraštutinitumas – buvusios SSRS įtvirtintas antibažnytinis valstybės modelis, kuris neigė bet kokios religijos apraiškas valstybės sistemoje.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnis užtikrina įtvirtintos žmogaus tikėjimo laisvės įgyvendinimą ir parodo kokios pozicijos valstybė laikosi religinių organizacijų atžvilgiu

Pamatinis Lietuvos įstatymas nustato:

„Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai

Valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises

Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti

Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus

Bažnyčių bei kitų religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu

Bažnyčių bei religinių organizacijų mokslo skelbimas, kita tikiybė veikla, taip pat maldos namai negali būti naudojami tam, kas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams

Lietuvoje nėra valstybinės religijos“

Remiantis šiomis nuostatomis galima teigti, kad Lietuvos valstybėje įtvirtintas bažnyčios statusas artimas dalinio atskyrimo modeliui. Valstybinės religijos statusas nėra suteiktas nė vienai religinei organizacijai, nėra griežtų suvaržymų neleidžiančių asmeniui išpažinti pasirinktą tikėjimą, tačiau valstybė visgi religines organizacijas išskiria, grupei jų suteikdamos tam tikrose valstybės sferose (švietimas, socialinis draudimas, mokesčiai ir kt.) pranašumą.

Taigi, Konstitucijos 43 straipsnio pirmojoje dalyje skelbiama nuostata „Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas.“ Svarbu nustatyti, kokiais kriterijais remiantis bažnyčios laikomos tradicinėmis, ar tokiomis galima laikyti ir nebažnytines, tai yra nekrikščioniškas religijas, kokių teisių suteikia bažnyčioms ir religinėms organizacijoms valstybės pripažinimas. Valstybė tradicinėms religijoms tarsi teikia pranašumą, sukuria nevienodą statusą,

pirmąsias priimdama kaip savaime suprantamą reiškinį ir suteikdama juridinio asmens statusą bei kitas garantijas. O kitos religinės organizacijos tuo tarpu turi kur kas mažiau palankumo valstybės atžvilgiu; kad būtų vienaip ar kitaip apibrėžta jų organizacija privalo įvykdyti visus keliamus reikalavimus. Pagal įstatymą Lietuvoje tradicinėmis religines bendruomenėmis ir bendrijomis pripažįstamos: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų, karaimų ir baptistų²⁰.

Konstitucija yra nubrėžusi ribas tikėjimo ir sąžinės laisvės įgyvendinimui, joje teigiama, kad asmens laisvė išpažinti ir skleisti savo religiją ar tikėjimą „negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves“. Religijos, tikėjimo organizacijų mokslo, informacijos skelbimas, kita religinė veikla, taip pat religinio kulto pastatai negali būti naudojami, jei tai prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams. Religinė išitikinimų sklaidimo laisvė iš esmės gali būti apribojama tam tikram laikotarpiui įvedus karo arba nepaprastąją padėtį. Kadangi Lietuvos valstybėje nebuvo susiklosčiusi panaši situacija, tai vienas iš Konstitucijoje įtvirtintų apribojimų nebuvo taikomas.

Konstitucijoje religinės bendruomenės skirstomos į valstybės pripažintas tradicines ir kitas. Tačiau galima sakyti, kad „Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas išskiria tris organizacijų tipų lygmenis: tradicinės, pripažįstamos valstybės, įregistruotos. Religinė bendruomenė, pagal šį įstatymą, yra „ asmenų grupė, siekianti įgyvendinti tos pačios religijos tikslus. Ji gali būti atitinkamos religinės bendrijos vietinis padalinys“, o religinę bendruomenę apibrėžia kaip bažnyčių ir bendruomenių susivienijimą, kuris sudaromas iš dviejų ir daugiau bendruomenių, turinčių bendrą valdžią. (Religinė organizacijų steigimas ir registravimas toliau bus nagrinėjamas šiame darbe.)

---

²⁰ Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. Valstybės žinios. 1995. 89-1985, Nr. I-1057

3.1.1. Tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų teisinis įtvirtinimas

Lietuvai atgaunant nepriklausomybę, Konstitucijos nuostatos dėl religinių organizacijų nuosavybės negaliojo, tačiau buvo siekiama atkurti religinių bendrijų nuosavybę, turėtą iki 1940 metų. Atgauti bažnytinę nuosavybę buvo galima remiantis 1989 m. lapkričio 3 d. įstatymu „Dėl Lietuvos TSR Konstitucijos (Pagrindinio įstatymo) 50 straipsnio pakeitimo“. Šiuo įstatymu Bažnyčiai ir kitoms religinėms organizacijoms pripažįstamas juridinio asmens statusas. Praktiškai šis įtvirtinimas atsispindi 1990 m. lapkričio 3 d. įstatyme „Dėl Lietuvos TSR Konstitucijos (Pagrindinio įstatymo) 50 straipsnio pakeitimo“, kuriuo bažnyčioms ir religinėms organizacijoms taip pat buvo pripažintas juridinio asmens statusas. Šių teiginių tęstinumas matomas ir 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos laikinojo pagrindinio įstatymo 31 straipsnyje. Tokiais pereinamaisiais aktais buvo išsaugota religinių organizacijų teisė į nuosavybę.

Remdamasi šiuo pagrindu LSSR Aukščiausioji Taryba 1990 m. vasario 14 d. priėmė įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“, kuris buvo pagrindinis bažnytinės nuosavybės grąžinimą reglamentuojantis teisės aktas ir galiojo iki 1995 m. kovo 21 d. Po to buvo priimtas Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. 1990 m. birželio 12 d. Aukščiausiosios Tarybos deklaruotas Katalikų bažnyčios padėties Lietuvoje restitucijos aktas patvirtino 1990 m. vasario 14 d. įstatymą²¹.

Traditinių bendruomenių ir bendrijų įstatų registravimo Lietuvos Respublikos įstatymai nenumato. Šioms bendruomenėms ir bendrijoms juridinio asmens teisės yra įforminamos vadovaujantis „Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo“ 10 straipsniu. Pagal šį straipsnį, tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos, turinčios juridinio asmens teises, praneša apie tai Teisingumo ministerijai. Naujai susikūrusios (atsikūrusios) tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos įgyja juridinio asmens teises, kai jų vadovybė apie susikūrimą (atsikūrimą) raštu praneša Teisingumo ministerijai ir yra nustatomas konkrečios bendruomenės ar bendrijos tradicijų tęstinumas atsižvelgiant į jos kanonus, statutus, bei kitas normas.

---

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000, 373 psl.

Tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų pagal jų kanonus, statutus ar kitas normas įsteigti juridiniai asmenys įgyja juridinio asmens teises, kai jų vadovybė raštu praneša Teisingumo ministerijai, o ši įformina įstatymų nustatyta tvarka²².

Konstitucijos 43 straipsnio antroje dalyje numatyta valstybės pripažinimo reikšmė – tradicinės bažnyčios ir religinės organizacijos turi juridinio asmens teises. Vadinasi, šių religinių organizacijų įteisinimas nėra svarstomas. Terminas „bažnyčios ir kitos religinės organizacijos“ apima ne tik krikščioniškąsias konfesijas, vadinamas bažnyčiomis, bet ir nekrikščioniškąsias Lietuvoje egzistuojančias tradicines religijas. Tradicinė bažnyčia ar religinė organizacija Lietuvoje turi juridinio asmens teises, tačiau jos yra įgyjamos, kai jų įgalioti asmenys apie susikūrimą raštu praneša Teisingumo ministerijai ir yra numatomas konkrečios bendruomenės tradicijų tęstinumas atsižvelgiant į tos religinės bendrijos kanonus, statutus ir kitas normas ir pateikus reikiamus dokumentus religinė organizacija įregistruojama Juridinių asmenų registre²³.

Valstybė gali pripažinti ir kitas bažnyčias bei religines organizacijas. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad religinės bendrijos gali kreiptis į Seimą dėl valstybės pripažinimo praėjus ne mažiau kaip 25 metams nuo pirminio jų įregistravimo Lietuvoje. Jeigu prašymas nepatenkinamas, pakartotinai galima dėl to kreiptis praėjus 10 metų nuo prašymo nepatenkinimo dienos

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarime konstatuojama: „Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalyje įtvirtintas valstybinės religijos nebuvimo Lietuvoje principas. Ši Konstitucijos norma ir norma, numatanti, kad yra tradicinės Lietuvoje bažnyčios bei religinės organizacijos, reiškia, jog religijos tradiciškumas netapatinamas su jos valstybiškumu: bažnyčios bei religinės organizacijos nesikiša į valstybės, jos institucijų ir pareigūnų veiklą, neformuoja valstybės politikos, o valstybė nesikiša į bažnyčių bei religinių organizacijų vidaus

---

²² Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. II dalis. Juridiniai asmenys, Valstybės žinios, 2000 09 29, Nr. 82

²³ Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro įsakymas dėl dokumentų, pateikiamų Teisingumo ministerijai, steigiant politines partijas ir politines organizacijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant ir pertvarkant bei steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir registro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašų patvirtinimo. 2003m. lapkričio 28 d. Nr.287; Valstybės žinios, 2003 12 05, Nr. 114-5183

reikalus, jos laisvai tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus (Konstitucija 43 str. 4 dalis)

Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostata pripažinti tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas nesuteikia joms valstybinio (privalomojo) statuso ir todėl neprieštaruja Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai“ .

3.1.2. Tradicinių religinių organizacijų autonomija

Vienas iš valstybės ir bažnyčios atskyrimo principų yra religijos organizacijos teisė į savivaldą. Lietuvoje gana plačiai ši teisė įgyvendinama Romos katalikų religinėse institucijose. Jos Bažnytinės teisės (kanonų) reikalavimai yra privalomi tikintiesiems. Kanonų teisė pradėjo formuotis IV amžiuje iš Bažnyčios Susirinkimų nutarimų ir tebegyvuoja ligi šių dienų. Katalikų bažnyčios kanonų teisės kodeksas susideda iš penkių dalių: 1) bendrųjų normų; 2) apie asmenis (dvasininkus, vienuolius, pasauliečius), 3) apie daiktus (sakramentų atlikimas, šventos vietos ir daiktai, religinis kultas); 4) apie procesus (bažnytiniai teismai, beatifikacija, kanonizacija), 5) apie nusikaltimus ir bausmes. Kanonų teisės kodeksas yra aiškinamas specialios kardinolų komisijos.

Bažnyčios Susirinkimų nutarimai ir kanonų teisės reikalavimai yra privalomi visoms Romos katalikų vyskupijoms, todėl tikintieji turi pareigą paklusti ir elgtis pagal jų bažnyčios nuostatus. Kaip pavyzdį galima pateikti reikalavimą „krikščioniškai auklėti vaikus pagal Bažnyčios mokymą“, tuo tikslu tėvai gali steigti savo tikėjimo mokyklas arba valstybės ar savivaldybių išlaikomos mokyklose yra dėstomi tikybos pagrindai²⁴.

Konstitucijos 43 straipsnyje nustatyta, kad valstybės ir religinės organizacijos santykiai dali būti nustatyti ne tik įstatymu, bet ir susitarimu. Šiuo metu Lietuvoje tokio pobūdžio sutartys yra sudarytos tik su katalikų bažnyčios institucija – Šventuoju Sostu. Jos sudarytos 2000 m. gegužės 5 d. dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų, dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje. Tokios sutartys bažnyčiai leidžia įgyvendinti religijos laisvę tokiose srityse, kuriose paprastai įstatymais nėra numatyta religinės organizacijos veikla.

Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartyje „Dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje“ nustatomas tikybos mokytojo įgaliojimo suteikimas: „Katalikų tikybos mokytojai privalo turėti raštišką vietinio vyskupo siuntimą (*missio caconica*) mokyti tikybos. Šis siuntimas yra būtina tikybos mokytojo kvalifikacinių reikalavimų dalis. Nuo siuntimo panaikinimo momento mokytojas

---

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000, 375 psl

praranda teisę mokyti katalikų tikybos. Informavimo apie siuntimo netekimą procedūrą Lietuvos Respublikos įgaliota institucija ir Lietuvos Vyskupų Konferencija nustato atskiru susitarimu.“ Toks mokytojo įgaliojimų suteikimas yra garantijų užtikrinimas, ir savaime suprantamas bažnyčios noras skleisti tikėjimą per asmenį, kuris turi atitikti keliamus subjektyvius reikalavimus. Sutartyje taip pat apibrėžta, kad „Švietimo įstaigose, kur mokoma katalikų tikybos kaip dorinio ugdymo dalyko, katalikų tikybos mokytojams ir moksleiviams suteikiamos tokios pat galimybės kaip ir kitiems mokomųjų dalykų mokytojams ir moksleiviams vystyti užklasinę veiklą, naudojantis šių įstaigų patalpomis ir ištekliais.“ Ši nuostata praplečia tikybos pamokų dėstymo ribas pasaulietinėse mokyklose iki užklasinės veiklos. Viena vertus užklasinės pamokos padėtų geriau įsisavinti dėstomos tikybos ribas, tačiau labai išplečia vienos religinės konfesijos tikėjimo skleidimo ribas pasaulietinėje mokykloje²⁵.

Kita vertus konstitucinėje doktrinoje yra pripažįstama, kad švietimo įstaigos, kurias steigia valstybė ar savivaldybė yra pasaulietinės ir religinės bendrijos ar bendruomenės negali kištis švietimo įstaigos veiklos aspektus, jei jie lemia įstaigos vadovo, personalo priėmimą į darbą ar kitaip reikalaujant iš jų atitinkamos pasaulėžiūros. Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarime pripažino, kad jei vienas iš sutarties steigėjų yra religinė bendruomenė ar bendrija (pagal tuo metu galiojusį švietimo įstatymą, tokią teisę turėjo tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos), Tai tokiu atveju, ji neišvengiamai kišasi į pasaulietinių švietimo įstaigą, nes kaip steigėja ji ne tik prižiūri tikybos dalyko dėstymą, bet taip pat kaip mokomi kiti dalykai, formuoja švietimo įstaigos politiką. Tokiais veiksmais religinė bendruomenė gali pakeisti švietimo įstaigų pasaulietinį pobūdį.

Sutartyje dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, katalikų bažnyčios ir valstybės susitarimu, atsižvelgiant į kariuomenėje tarnaujančių katalikų poreikį numatoma įsteigti ordinariatą, skiriamas Ordinaras ir numatoma sistema katalikų bažnyčios tikintiesiems kariuomenėje praktikuoti religiją. Ordinariato, bei kitų jo institucijų veikla privalo būti suderinta su valstybės valdžios institucijomis. Sutartyje yra apibrėžta ir nustatyta Ordinaro jurisdikcija, jai priklauso išpažįstantys katalikų tikėjimą asmenys, kurie yra kariai ar civiliai tarnaujantys kariuomenėje, jų

---

²⁵ Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje. Valstybės ir religijos santykis Lietuvoje: Lietuvos respublikos Konstitucijos 43 straipsnio analizė www.tm.lt

šeimos nariai; besimokantys karo mokyklose, dirbantys karo ligoninėse ar kitose kariuomenės įstaigose; bei vykdantys Ordinaro paskirtas užduotis.

Pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus daugeliu atveju valstybinės šventės sutampa su Romos katalikų religinėmis švenčių dienomis, kada jie privalo dalyvauti pamaldose ir susilaikyti nuo atitinkamų darbų ir užsiėmimų.

II Vatikano Susirinkimo liturginės konstitucijos įtvirtina pareigą, „kad bažnytiniai indai ir drabužiai bei kiti brangūs darbai, kaip Dievo namų papuošalai, nebūtų išvaistomi ir sunaikinami“. O Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo 5 straipsnio nuostata teigia, kad muziejų „fondo muziejinės vertybės ankstesniems savininkams negražinamos“, nors jos neteisėtai buvo atimtos iš bažnyčių. Kai kurios bažnytinės vertybės, atsidūrusios muziejų fonduose, turi kultinę, sakralinę vertę, o pagal Kanonų teisę vyskupai ar klebonai negali jų atsižadėti ar palikti.

Daugeliui tikinčiųjų yra aktualus santuokos sudarymo ir teisinio įforminimo klausimas, todėl valstybė, turėtų greta civilinės santuokos lygiais pagrindais pripažįsta ir religinę santuoką. 2000 m. gegužės 5 d. pasirašyta sutartis „Dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų“ 13 straipsnyje nustatyta: „1. Kanoninė santuoka nuo pat religinio jos sudarymo momento sukelia civilines pasekmes pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, jei yra išlaikyti Lietuvos Respublikos teisės aktų numatyti reikalavimai. 2. Laikas ir būdas, kaip kanoninė santuoka privalo būti įrašyta valstybiniame santuokų registre, nustatomi kompetentingos Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos, suderinus su Lietuvos Vyskupų Konferencija. 3. Pasiruošimas kanoninei santuokai apima būsimųjų sutuoktinių supažindinimą su Bažnyčios mokymu apie santuokos sakramento kilnumą, jos vienumą bei neišardomumą, bei su civilinėmis santuokos pasekmėmis, numatytomis LR teisės aktuose“²⁶.

Sutartys tarp valstybės ir religinės konfesijos yra reikalingos, tačiau tokio pobūdžio teisės aktai, neturėtų leisti išplėtoti vienos kurios nors tradicinės religijos teisių apimtį be atitinkamo kritiško valstybės įvertinimo, kad šios sutarties pagrindu įvairiose valstybinėse sferose tokiai religijai pirmenybė palyginti su kitais religiniais judėjimais nebūtų teikiama juos diskriminuojant, laikomasi nuostatos, kad Lietuvoje nėra valstybinės religijos. Konstitucinis Teismas savo 2007 m. gruodžio 6 d.

---

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000, 374 psl

sprendime yra konstatavęs, kad valstybė neturi pareigos su religine organizacija pasirašyti sutartį, reguliuojančią valstybės ir organizacijos santykius tam tikroje srityje. Tai yra greičiau išimtis ir valstybės privilegija²⁷.

Savo kanonus ar religinės teisės rinkinius turi ir kitos religinės bendrijos. Rusijos Stačiatikių bažnyčia dar XIII amžiuje sudarė savo kanonų teisės rinkinį, vadinama „Kormčiaja kniga“, paremtą Bizantijos bažnyčios nomokanonais. Judaizmo išpažinėjai turi religinių, etinių normų rinkinį Talmudą, Senojo Įstatymo reikalavimų. Prieškario Lietuvoje Evangelikų reformatų bažnyčios sinodas kasmet išleisdavo po kelis kanoninius sprendimus, skirtus konkreitiems vietos Bažnyčios reikalams²⁸.

Taip pat religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas 19 straipsnyje numato, kad religinės bendruomenės gali savarankiškai palaikyti tarptautinius ryšius, dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje, gauti iš užsienio religinius reikmenis, literatūrą, labdarą. Tokia teisė ir būtina daugumai religijų, nes jos egzistavimas konkrečioje valstybėje (šiuo atveju Lietuvoje) yra dažniausiai tik pasaulinės ar tarptautinės religijos tąsa. Ir tokiu būdu palaikomas vieningos dogmos ir vieningi ryšius, atsižvelgiant į tos tikėjimo deklaruojamas nuostatas ar aktus.

Konstitucija leidžia religinėms organizacijoms laisvai tvarkytis pagal jų poreikius ir galimybes. Religinės bendruomenės savo turtinius ir kitokius santykius tvarko pagal savo kanonus ar kitokias vidaus nuostatas .

Laisvė tvarkytis religinių organizacijų vidaus reikaluose taip pat atspindi Lietuvos Respublikos Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymo projekte (2007 12 06, nr. XP-3384(2), parengtas Blinkevičiūtės Vilijos, Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija)²⁹. Šiame įstatymo projekte tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuoti draudžiama asmenis, dėl „religijos, įsitikinimų ar tikėjimo pagrindu“, taip pat asmenis, kurie priklauso asociacijai, vienijančiai narius „religijos, įsitikinimų ar tikėjimo pagrindu“. Ši projekto nuostata sustiprintų Konstitucijos 26 straipsnio dalį, kuri numato, kad asmuo gali tiek vienas, tiek drauge su kitais praktikuoti savo tikėjimą ir jokie diskriminaciniai ribojimai negalimi.

---

²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas, 2007 12 06

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000, 374 psl

²⁹ www.lrs.lt

Įstatymo projekto 3 straipsnyje išskiriami atvejai, kada diskriminacijos draudimas negalioja. Tai pateisinami, logiškai pagrindžiami atvejai, kurie būtini religinėms bendruomenėms ir bendrijoms įgyvendinant įstatymais suteiktą savivaldą:

- religinių bendruomenių ir bendrijų centrų, taip pat jų narių įsteigtų juridinių asmenų, kurių įstatuose nurodyta, kad jų veikla remiasi tam tikru tikėjimu, darbuotojams, personalui, tikybos mokytojams;
- religinėms bendruomenėms, bendrijoms, jų narių organizacijoms teikiant gaminius, prekes, paslaugas tikėjimo tikslais;
- atsisakant priimti asmenis į religinių bendruomenių, bendrijų mokyklas, įstaigas, organizacijas, kurių tikslas skleisti jų tikėjimo vertybes;
- reikalavimai mokant tradicinių religinių tikėjimo mokymo priemonėms ir jų pasirinkimui
- reikalavimai religinių bendruomenių, bendrijų, jų narių organizacijose asmenims laikytis religijos dogmų, vertybių.

Šio straipsnio dalyse yra išskiriama tradicinės religinių bendruomenių teisė pagal tikėjimo vertybes rinktis mokomąją literatūrą, programą (3 str. 5 dalis). Kyla klausimas ar toks išskyrimas būtinas ir pateisinamas šio įstatymo projekto kontekste. Lingvistinis šios nuostatos aiškinimas, leidžia suprasti, kad tokia teisė nesuteikiama valstybės pripažintoms religijoms.

Taigi, religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai turi teisę steigti ir turėti bendrojo lavinimo mokyklas bei kitokias mokymo, švietimo ir kultūros įstaigas, mokymo–ugdymo įstaigas dvasininkams rengti, taip pat užsiimti labdara, dalyvauti gailestingumo veikloje, steigti gydymo ir labdaros įstaigas ir organizacijas. Įstatymas numato, kad konfesinės mokyklos, suteikiančios valstybės nustatytą išsilavinimą, gauna finansinę ir kitokią paramą iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

3.2. Netradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos

3.2.1. Netradicinių religinių judėjimų teisinis reglamentavimas

Religinių organizacijų veiklos pagrindai yra įtvirtinami Konstituciniame lygmenyje, šias tikėjimo laisvės nuostatas detalizuoja įstatymai ir poįstatyminiai aktai.

Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas nurodo, kad „tikintieji turi teisę laisvai jungtis į religines bendruomenes, bendrijas bei kurti religines organizacijas“. Bendrijas sudaro dvi ir daugiau religinės bendruomenės. Valstybė pripažįsta devynias tradicines religines bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų. Šių bendrijų tikyba gali būti dėstoma valstybinėse švietimo įstaigose ir, atitinkamai įregistravus, konfesinėse mokymo įstaigose. Kitos, netradicinės bendrijos, valstybės pripažįstamos kaip istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis, „jeigu jos palaikomos visuomenės ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymams bei dorai“. Kreiptis dėl pripažinimo į Seimą gali tos religinės bendrijos, kurios įregistruotos veikia ne mažiau kaip 25-erius metus.

Jeigu steigiama religinė bendruomenė, būtina sušaukti steigiamąjį susirinkimą, kuriame dalyvautų ne mažiau kaip 15 pilnamečių narių (turi būti sudaromas jų sąrašas, kuriame nurodomas kiekvieno asmens vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta, parašas), jei steigiama bendrija – privalomos mažiausiai dvi religinės bendruomenės. Abi šios organizacijos steigiamajame susirinkime turi priimti įstatus ar kitokį steigiamąjį dokumentą. Netradicinės religinės organizacijos laikomos įsteigtos, nuo jų įregistravimo Juridinių asmenų registre. Šios religinės organizacijos gali pateikti prašymą, kad laikinai įtrauktų jų pavadinimą į Juridinių asmenų registrą, kol bus pateikti bendruomenės ar bendrijos registravimui reikalingi duomenys. Registrui pateikiama užpildyta prašymo forma, įstatatai ar juos atitinkantis dokumentai ir įrodymas, kad sumokėtas registravimo mokestis. Prieš pateikiant registrui dokumentus Netradicinė religinė organizacija turi juos pateikti Teisingumo ministerijai, kuri peržiūri, ar dokumentai atitinka įstatymus.

Įstatuose ar juos atitinkančiame dokumente, turi būti nurodyta:

religinės bendruomenės ar bendrijos pavadinimas ir jos buveinė;
išpažįstamo religinio mokymo pagrindai, veiklos kryptys ir tikslai;
religinės bendruomenės ar bendrijos organizacinė struktūra, vadovybė;

religinei bendruomenei ar bendrijai priklausančio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarka;

religinės bendruomenės ar bendrijos likvidavimo ir likusio turto paskirstymo ją likvidavus tvarka.

Gavusi visus reikiamus dokumentus, Teisingumo ministerija ne vėliau kaip per šešis mėnesius įregistruoja religinės bendruomenės įstatus arba atsisako juos registruoti.

Atsisakymo registruoti religinės bendruomenės įstatus pagrindai nurodyti minėto įstatymo 12 straipsnyje. Įstatai neregistruojami, jeigu religinės bendruomenės ar bendrijos veikla pažeidžia žmogaus teises ir laisves arba viešąją tvarką, taip pat jei juose pateikti ne visi Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 11 straipsnyje nurodyti duomenys, reikalingi steigimui, registravimui arba jei jau yra įregistruoti tokio pat pavadinimo bendruomenės ar bendrijos įstatai. Atsisakius registruoti įstatus, pareiškėjams apie tai pranešama ne vėliau kaip per 5 dienas nuo sprendimo priėmimo, nurodant konkrečius atsisakymo motyvus. Atsisakymas įregistruoti religinės bendruomenės ar bendrijos įstatus gali būti apskundžiamas teismui. Jau įregistruotos religinės bendruomenės ar bendrijos veikla gali būti sustabdyta ar nutraukta teismo sprendimu.³⁰

Šalyje kuriant įstatymus, nustatančius netradicinių religinių organizacijų statusą, pakankamai reikšmingi yra sociologiniai duomenys apie šias religijas, bei asmenų gyvenančių valstybėje įsitikinimai. Remiantis Teisingumo ministerijos užsakyta Lietuvos gyventojų apklausa, kurią 2007 m. lapkričio 8- 17 d. atliko Baltijos tyrimai apie religinius judėjimus³¹. Apklauso duomenimis dešimtadalis Lietuvos gyventojų neišpažįsta jokios religijos, 5 procentai žmonių sudaro tikinčiųjų grupę, kuri priklauso įvairiems religiniams judėjimams. Apklauso dalyviai palankiausiai vertino Romos katalikų tikėjimą. Islamo, Budizmo, Judaizmo religiniai judėjimai vertinti neutraliai arba nepalankiai. Lietuvos gyventojų atsakymai rodė, kad jie atpažįsta

³⁰ Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. Valstybės žinios. 1995. 89-1985..

³¹ Lietuvos gyventojų apklausa apie religinius judėjimus. Kiekybinio tyrimo ataskaita. www.tm.lt

tokias netradicines religines bendruomenes ir bendrijas kaip Jehovos liudytojus, Tikėjimo žodį, Krišnos organizaciją, Romuvą(senovės baltus), Mormonus, Bahajus, Brahmos judėjimus. Kaip rodo apklausos tyrimai kuo daugiau asmenys turi informacijos apie religines organizacijas, tuo labiau jie vertina jas nepalankiau, daugumai dalyvių trūko informacijos, iš kurios galėtų susidaryti nuomonę apie jas. Nors dauguma gyventojų tolerantiškai nusiteikę netradicinių organizacijų atžvilgiu, tačiau kas ketvirtas žmogus mano, kad Lietuvoje reikia neleisti veikti netradicinėms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms ir jas uždrausti, anot jų tik tradicinės religijos gali valstybėje skleisti savo tikėjimą. Toks įsitikinimas ir priešiškus netradiciniams tikėjimams, nesuderinamas su Konstitucijoje įtvirtinta minties, sąžinės ir religijos laisve. Kiekvienas asmuo gali turėti savo įsitikinimus ir juos reikšti, bet pakankamai didelis skaičius nusiteikusių priešiška netradicinių religijų atžvilgiu asmenų, nėra teigiamas rodiklis demokratinėje visuomenėje, tokios pozicijos gali lemti diskriminaciją bei kitus neigiamus padarinius religijos atžvilgiu.

4. Tradiciškumas ir tikėjimo laisvė Konstitucinio Teismo nutarimuose

Tuo aspektu, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas teiginys: „Lietuvoje nėra valstybinės religijos“. Šiuo požiūriu Lietuvos Respublikos Konstitucija yra demokratiškesnė už kai kurių šalių teisės sistemą, nustatančią vieną valstybinę religiją, kuri yra vienas iš kriterijų užimti aukštus valstybės pareigūnų postus. Apribojimas valstybės institucijų kišimosi į religinių organizacijų veiklą ir laisvė joms tvarkytis vidaus klausimais, taip įtvirtinant valstybės ir religijos santykį rodo, kad pats Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatos teiginys yra demokratiškas. Danijos Konstitucijoje nustatytas kitoks pasaulietinės ir religinės valdžių santykis: „Evangelikų liuteronų tikėjimas yra Danijos tautinė tikyba ir todėl turi būti valstybės palaikoma. Danijos karalius privalo priklausyti Liuteronų bažnyčiai, įstatymiškai turi būti užtikrintas visų Liuteronų bažnyčios švenčių šventimas, Bažnyčios reikalų ministerija rūpinasi atitinkamų įstatymų leidyba, liuteronų maldos namų statyba ir kt.“³²

Europoje vyrauja vienos ar kelių religijų valstybėje išskirtinumas, todėl idėja suteikti tradicinėms ir netradicinėms, tačiau ilgesnį laiką šalyje gyvuojančioms, bei naujosioms religinėms organizacijoms panašias teisių apimtis nėra populiari. Ji kyla dažniausiai ten, kur valstybės teritorijoje įsikūrusios pakankamai didelės grupės tautinių mažumų ir visos praktikuoja tam tikrą tikėjimą, taip pat valstybėse, kurios sudarytos iš skirtingų etninių grupių, su savo kultūra ir papročiais. Kai iš socialinės realybės kyla neišvengiamas būtinumas nustatyti tokį teisinį režimą.

Lietuvoje iki 2000 m. rugpjūčio 1 d. buvo įregistruotos 165 netradicinės religinės organizacijos. Pagal tikėjimo doktrinas jas galima suskirstyti į maždaug 22 religines kryptis, o pagal organizacijas — į 42 bendrijas. Kai kuriais — neoficialiais — duomenimis, Lietuvoje gali veikti apie 300 religinių judėjimų, tačiau kitų šaltinių vertinimu, šis skaičius perdėtas ir yra informacijos tik apie 60 Naujieji religiniai judėjimai gali vienyti apie vieną procentą Lietuvos gyventojų, t. y. nuo 30 iki 50 tūkst. žmonių, didžiausi iš jų — Naujųjų apaštalų bažnyčia ir Jehovos liudytojus — turi maždaug po 5 tūkst. narių³³.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000, 379 psl.

³³ Sociologinio tyrimo apklausa. Visuomenės požiūris į naujas religines grupes, www.tm.lt

Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų dėl valstybinės religijos nebuvimo ir religinių bendruomenių ir bendrijų statuso interpretavimo svarbūs trys Konstitucinio Teismo aktai: išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, 2000 m. birželio 13 d. nutarimas ir 2007 m. gruodžio 6 d. Sprendimas.

Konstitucinio Teismo išvadoje tiriama minėtos Konvencijos kai kurių straipsnių atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija įsigaliojo 1953 m. rugsėjo 3 dieną. 1993 m. gegužės 14 d. Lietuvos įgaliotas atstovas pasirašė šį tarptautinį teisės aktą. Prieš jos ratifikavimą buvo sudaryta speciali darbo grupė Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei jos protokolų ir Lietuvos Konstitucijai lyginamajai analizei atlikti. Konstitucijoje nustatyta, kad joks vidaus ar tarptautinis teisės aktas negali jai prieštarauti. Atliekant lyginamąją analizę kilo neaiškumų tarp 4, 5, 9, 14 Konvencijos straipsnio ir jos Ketvirtojo protokolo atitikimo Konstitucijai³⁴.

Teismas nagrinėdamas 9 straipsnio atitiktį Konstitucijai, nustatė, kad šiame straipsnyje ir Konstitucijos 26 straipsnyje įtvirtinta religijos sąvoka, apibūdinam visiškai skirtingais terminais. Konstitucijos sąvokos „laisvė išpažinti“, kaip nustatė Teismas, atitinka pažodžiui verčiamo angliško ir prancūziško varianto terminą – „laisvė turėti“, kuris reiškia labiau asmens vidinę būseną, tačiau neiškreipia bendrai vartojamos sąvokos išpažinti. Teismas nusprendė, kad nei Konstitucijos, nei jokio Lietuvoje veikiančio įstatymo nuostatos nekonfrontuoja su Konvencija ir pripažino šį akto 9 straipsnį (taip pat 4, 5, 14 straipsnius), neprieštaraujančius Konstitucijai.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarimu, tyrė, ar neprieštarauja Konstitucijai švietimo įstatymo straipsniai, kuriuos pateikė seimo narių grupė. Šiame nutarime pareiškėjai iškėlė mintį, kad kai kuriais aspektais švietimo įstatymas diskriminuoja netradicinių religijų veiklą švietimo srityje. Buvo teigiama, kad tuometinė švietimo sistema leidžia tik tradicinių religijų

---

³⁴ LR Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14, straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Valstybės žinios. 1995. Nr. 9-199

atstovams, ugdyti savo vaikus švietimo įstaigose pagal išpažįstamos tikybos įsitikinimus, kai tuo tarpu, kitos religinės organizacijos tokios galimybės neturi. Nors Konstitucijos 26 straipsnyje, numatyta laisvė, garantuojama kiekvienam žmogui.

Pagal tada galiojantį įstatymą švietimo įstaigos įstatymą gali būti kartu su tradicine religine bendrija, esant jos iniciatyvai, tėvų pritarimui. Nors, kaip argumentavo pareiškėjai 43 Konstitucijos straipsnis įtvirtina - atskirumą valstybės ir bažnyčios, religinių organizacijų savarankiškumą, bažnyčių, kitų religijų teisinę padėtį- kitaip tariant valstybės pasaulietiškumą. Taip pat konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje deklaruojamas valstybės ir savivaldybių auklėjimo ir mokymo įstaigų pasaulietiškumas, todėl pareiškėjas padaro sistemišką išvadą, kad „demokratinėje valstybėje, kurioje bažnyčios bei religinės organizacijos ir valstybė yra atskirtos, švietimo sistema yra vienodai atvira įvairių įsitikinimų žmonėms. Mokesčių mokėtojai yra įvairių religinių ir bei pasaulietinių įsitikinimų, jų visų lėšomis išlaikomos pasaulietinės mokyklos. Dalį valstybės lėšų skiriant bendrai valstybės ir tradicinės bažnyčios ar religinės bendrijos švietimo įstaigai būtų aiškiai pažeisti tų mokesčių mokėtojų, kurie išpažįsta netradicines religijas ar neišpažįsta jokios, jausmai. Be to, Konstitucijos preambulėje įtvirtintas Tautos siekis gyventi atviroje, teisingoje, darnioje pilietinėje visuomenėje ir valstybėje.“ Leidimas tradicinėms religijoms steigti švietimo įstaigas, kai tuo tarpu valstybėje egzistuoja kitos religijos,- yra diskriminuojantis.

Taip pat pareiškėjas mano, kad netradicinius tikėjimus išpažįstantys tėvai, neturi, tokių pačių sąlygų švietimo įstaigose ugdyti ugdyti savo vaikus.

Pažymėtinas pareiškėjo pastebėjimas, kad etikos dėstymas vietoje tikybos pamokų yra negalimas, nes jei etika įtraukta į privalomųjų programų sąrašą, tai ji turi būti dėstoma visiems mokiniams, nesvarbu, ar lanko jie tikybos pamokas, ar ne.

Gautuose suinteresuotojo asmens atstovų paaiškinimuose bandoma pateikti pasaulietiško samprata. Jie teigia, kad Konstitucijoje neminimas pasaulietiškas. Ir valstybę galima vadinti pasaulietine, jei jos institucijos nesaistomos su religine organizacija, bet ji atsižvelgia į religines bendruomenes, jų veiklą. Suinteresuoto asmens įsitikinimu pasaulietinė valstybė skiriasi nuo neutralios, nes pastarojoje religinės organizacijos valstybiniame gyvenime nedaro jokios įtakos, tačiau su jomis nekovoja, kaip ateistinėje valstybėje. Sunku sutikti

su tokiu teiginiu, nes demokratinėje pasaulietinėje, kur pripažįstamas pliuralizmas, įsitikinimų įvairovė, dėl vienodo pripažinimo ir gerbimo religinių organizacijų gausos, nė viena religinė organizacija neįsitvirtins valstybiniame gyvenime ir neturės išskirtinės padėties ar nelygiateisių privilegijų. Būtent toks valstybės požiūris ir leidžia pasireikšti neutralumui, nepaisant to, kad bažnyčia valstybėje įsitvirtinusi daugiau ar mažiau. Neutralumas, neturėtų būti priešinamas ar kaip atskira kategorija įtvirtinamas nuo pasaulietiškumo. Neutralumas yra pasaulietinės valstybės sudedamasis požymis, nes tik vadovaujantis šiais principais gali būti išlaikyta valstybėje pusiausvyra tarp religijų ir lygiateisiškumas.

Konstitucinis Teismas šiame nutarime pabrėžė, kad remiantis Konstitucija įstatymų leidėjas gali nustatyti, kad religinės organizacijos yra tradicinės ir toks jų įvardijimo būdas yra ypatingas. Tradicinės religijos pripažinimo negalima atšaukti. Pagal šį sprendimą religinių bendrijų ir bendruomenių įstatymą devynios religinės bendrijos laikomos tradicinėmis, įstatymo leidėjo pripažintomis ir tuo pačiu jų tradiciškumas yra santykių su visuomene atspindys, kuris nepriklauso nuo įstatymo leidėjo. Nutarime aiškinamas religinių organizacijų statusas valstybėje, kartu paliečiant pasaulietiškumo ir neutralumo principus. Nors Teismas pabrėžia, kad tradiciškumas negali būti suprantamas kaip valstybiškumas, remiantis tuo, kad tiek valstybė savo politiką, valdžios institucijas formuoja be religinių organizacijų įsikišimo ir tuo pačiu leidžiant joms savarankiškai vykdyti savivaldą, taip pat tai lemia Lietuvos valstybės pasaulietiškumą, kuris suponuoja „valstybės pasaulėžiūrinį ir religinį neutralumą“. Teismas, priešingai suinteresuotojo asmens teigimu neutralumo ir pasaulietiškumo principus neišskiria į skirtingas kategorijas, neutralumo sąvoka lingvistinio metodo požiūriu šiame nutarime naudojama pabrėžti valstybės pasaulietiškumą. Tačiau Konstitucinio Teismo išsakyta pozicija, kad Lietuvos valstybėje įtvirtintas religinis neutralumas, kontrastuoja su esama situacija: valstybėje, kurioje įtvirtintos tradicinės ir kitos religijos. Pirmosios iš jų turi daugiau galimybių ir teisių veikti valstybėje ir tai joms garantuojama įstatymais ar specialiomis sutartimis. Tokia padėtis neišvengiamai sukuria skirtingus teisinius statusus religinėms organizacijoms. Vienas valstybė pripažįsta, labiau toleruoja, į jas atsižvelgiama leidžiant įstatymus, o kitoms nubrėžiamos įstatyminės ribos ir leidžiamas minimalus veikimas valstybės sferoje. Todėl sakyti, kad Lietuvos valstybėje įtvirtintas religinis neutralumas yra netikslu.

Konstitucinis Teismas pripažino, kad švietimo įstatyme įtvirtintas leidimas steigti švietimo įstaigose klases ar grupes kartu su tradicinėmis religijos bendrijomis gali pakeisti šių įstaigų pasaulietiškumą, todėl šią įstatymo nuostatą pripažino prieštaraujančia Konstitucijos 40 straipsnio 1 daliai. Tačiau, tai, kad leista būti vienu iš steigėju tik tradicinės religinės organizacijos nariams, teismas asmenų lygybės principo pažeidimo neįžvelgė.

Tuo metu galiojusiame švietimo įstatyme, buvo įtvirtinta nuostata, kad švietimo įstaigos vadovus religinės bendrijos teikimu skiria valstybės ir savivaldybės įstaigos, religinė bendrija galėjo nustatyti reikalavimus susijusius su ugdymu ir pasaulėžiūra švietimo įstaigos personalui. Teismas tai įvertino kaip religinės bendrijos kišimąsi į darbuotojų įsitikinimus, poveikiu, taip darant žalą jų konstitucinei raiškos sampratai ir šios įstatymo nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančios Konstitucijai, nes įstatymo sukurta situacija sudaro galimybę religinėms bendruomenėms kištis į valstybinių ir savivaldybių auklėjimo ir mokymo įstaigų veiklą.

Konstitucinis Teismas išaiškino, kad tėvų ar globėjų teisė rūpintis vaikų religinių auklėjimu nėra pažeidžiama lygiateisiškumo pagrindu, nes įstatymas užtikrina, kad mokiniai bus mokomi tos tikybos, kurios atžvilgiu tėvai yra išreiškę pageidavimą. Tačiau praktiškai šią įstatymo nuostatą ir Teismo išsakytą poziciją praktiškai sunku įgyvendinti, net tradicinių religijų atžvilgiu, kurių narių skaičius nėra toks gausus.

Į pareiškėjo kreipimąsi dėl etikos lankymo, kaip alternatyvaus dalyko, Teismas pripažino įstatymo formuluotės nekorektiškumą ir kaip su nepakankamu pagrindu pripažinti įstatymo nuostatą prieštaraujančią Konstitucijai.

Dabar galiojantis švietimo įstatymo 31 straipsnis nustato, kad tikybos mokymas yra sudėtinė dorinio ugdymo dalis, kuris tėvų pageidavimu gali būti įtraukiamas kaip ugdymo dalykas³⁵. Dabar įstatyme nustatyta vaiko amžiaus riba, nuo kurios jis gali rinktis tradicinės religinės bendruomenės tikyba ar etiką yra 14 metų. Jaunesniam nei 14 metų vaikui vieną iš privalomojo dorinio ugdymo dalykų parenka tėvai.

Viena vertus galbūt švietimo sistemoje galėtų egzistuoti tokios auklėjimo ir dorinio ugdymo įstaigos modelis, kurių vienas iš steigėjų yra tradicinė ar pripažinta religinė bendrija. Tokioje įstaigoje dėstomi dalykai integruotai sietųsi su bendruomenei

---

³⁵ Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios. Nr I-1489.2006 06 13

būdinga religine pasaulėžiūra. Jeigu būtų tėvų sutikimas, tokios švietimo įstaigos galėtų užtikrinti tėvų teisę auklėti ir ugdyti vaikus pagal savo religinius įsitikinimus. Tokios švietimo įstaigos užtikrintų pliuralizmą ir platesnę religinių organizacijų raišką, švietimo programos atitinkamai turėtų būti suderintos su Švietimo ministerija, ištyrus kiek galimas religijos aiškinimas pasaulietiniuose dalykuose, nes Konstitucija numato, kad švietimas, mokslas, kultūra turi būti nepriklausomi³⁶. Tačiau pasaulietinėse mokyklose vietoje vienos, kurios tradicinės religijos tikybos dalyko, būtų numatytas lyginamasis religijų dėstymas kaip dorinio ugdymo dalykas. Tada tėvai ir mokiniai turėtų didesnę pasirinkimo laisvę.

Atsižvelgiant į kitų šalių patirtį šioje srityje, geriausias visiško pasaulietinių švietimo įstaigų ir religijos atskyrimo pavyzdys yra Prancūzija. Jos 1958 metais priimta Konstitucija garantuoja valstybės pasaulietiškumą, nepriklausomą nuo religijos. Griežta supasaulietinimo idėja atsispindi ir Prancūzijos švietimo įstaigose, kurios kiekvienam garantuoja asmenybės vystymąsi socialinėje ir profesinėje srityje. Mokyklose netoleruojamas priklausymas sektoms, kurios kelia grėsmę mokinių laisvei, taip pat prozelitizmas tarp mokinių, ar suaugusiųjų tokia įtaka vaikams. Prancūzijoje galioja įstatymas, kuris draudžia nešioti religinius simbolius, šis įstatymas buvo priimtas po 2001 09 11 teroro akto, siekiant išvengti panašių išpuolių dėl religinės nesantaikos. Tačiau Prancūzijos valstybė visiškai nedraudžia religinių simbolių apraiškų religinėse mokyklose.

Šioje valstybėje pasaulietinėse švietimo įstaigose neigiamai žiūrima į individualias religines apraiškas ir toks jų stabdymas, suprantamas, kaip lygybė, kaip demokratijos prielaida (*c'est la loi de notre démocratie*)³⁷. Toks kategoriškas religijos apraiškų eliminavimas iš švietimo sistemos gali būti vertinamas kontraversiškai, tačiau jis skatina didesnę toleranciją, lygybę, mažina nesusipratimų galimybę, paliekant tikybos mokymą kiekvienos religinės organizacijos vidaus reikalu.

2007 m. lapkričio 8 d. Teisingumo ministras Kreipėsi Konstitucinį Teismą prašydamas išaiškinti 2000 m. birželio 13 d. nutarimo nuostatas³⁸.

Pareiškėjas prašė paaiškinti religinės bendruomenės ir bendrijos tradiciškumo sampratą, kaip nuo įstatymų leidėjo valios nepriklausantį, santykio su visuomene

³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 m. spalio 25 d. Valstybės žinios Nr.33-1014

³⁷ Mission interministerielle de lutte contre les sectes. www.prevensectes.com/guide.htm#1.1

³⁸ P.Baguška. Prašymo Nr. 1B-38/2007, http://www.lrkt.lt/Prasymai/38_2007.htm

reiškinį. Taip pat iškėlė alternatyvų tradiciškumo nustatymo būdą, kuriuo praktikoje vadovautasi nustatinėjant religinės bendruomenės tradiciškumą. Aiškinantis ar religinė bendrija yra tradicinė, buvo atsižvelgiama į tos pačios krypties religinę bendriją, kuri yra tradicinė. Būtent šios bendrijos požiūris yra lemiamas pripažinti religinę organizaciją tradicine. Praktikoje kyla problemų, kai nuo religinių bendrijų ar bendruomenių atskyla dariniai, iš jų formuojasi religinės organizacijos, kurios siekia tradiciškumo pripažinimo, o anksčiau veikusi tradicinė religinė bendrija nenori naujų darinių pripažinti, nors sociokultūrinis jos egzistavimo pagrindas leidžia manyti, jog ji seka tomis tradicijomis ir visuomenė ją identifikuoja kaip religinę organizaciją.

Taip pat pareiškėjui kilo klausimas dėl religinių organizacijų statuso. Religinių bendrijų ir bendruomenių įstatymas numato, kad kita religinė bendruomenė gali gauti valstybės pripažinimą, jei jos veikla trunka 25 metus, neprieštaruja įstatymui ir dorai bei turi visuomenės palaikymą³⁹. Pareiškėjas prašė paaiškinti, ar 2000 m. birželio 13 d.

Nutarimu nustatomos skirtingos teisės tradicinėms ir valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms ar bendrijoms. Pagal 1996 m. vasario 28 d. Konstitucinio teismo nutarimą, kuriame aiškinamas konstitucinis asmenų lygybės principas, įstatymu gali būti nevienodai sureguliuota tiek juridinių, tiek fizinių asmenų padėtis. Pareiškėjui šis išaiškinimas siejasi su tuo, kad religinės organizacijos yra juridiniai asmenys.

Dėl galimybės plačiai interpretuoti 2000 birželio 13 d. nutarimą, pareiškėjo teigimu atsiranda diskriminacija religinių organizacijų atžvilgiu, kuri pasireiškia leidžiant įstatymus ir juos įgyvendinant.

Konstitucinis Teismas savo sprendime pažymėjo, kad aiškinti savo nutarimą, jis negali taip, kad pasikeistų aiškinamojo teksto bei jį sudarančių elementų turinio prasmės⁴⁰. Taip pat Teismas negali aiškinti tų klausimų, kuriuos jis netyrė. Buvo pasakyta, kad konstitucinė doktrina nėra keičiama ar koreguojama, nebent tokį koregavimą būtų galima konstituciškai pagrįsti ir motyvuoti, bet tai jau būtų precedento sukūrimas, o ne konstitucinio nutarimo aiškinimas. Be to aiškinimas negali būti atsietas nuo kitų susijusių konstitucinių doktrinų. Į pareiškėjo prašymą

³⁹ Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. Valstybės žinios. 1995. 89-1985.

⁴⁰ 2007 12 06 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas

išaiškinti dėl alternatyvaus tradicinių religinių bendrijų ir bendruomenių pripažinimo, Teismas pakartojo 2000 birželio 13 d. nutarimo nuostatą, kad religinių organizacijų įvardijimas tradicinėmis yra ypatingas pripažinimo būdas. Toks pripažinimas – neatšaukiamas. Teismas kaip pagrindą tokiam bažnyčių ir religinių organizacijų išskyrimui nurodė Konstitucijos nuostatą, kuri nustato, kad Lietuvoje egzistuoja tradicinės ir kitos valstybės pripažintos religijos, ir tuo pačiu Teismas pripažįsta, kad tradicinėms religinėms bendruomenėms yra suteikiama daugiau teisių ir privilegijų, kurių neturi kitos bendruomenės, nors ir nepažeidžiant jų konstitucinių teisių – „neapribojant Konstitucijoje įtvirtintų visoms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms garantuojamų teisių, tradicinėms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms įstatymu gali būti užtikrinamos ir tokios teisės, kurių neturi tradicinėmis nesančios bažnyčios bei religinės organizacijos“⁴¹.

Teismas konstatavo, kad šalyje egzistuoja trijų lygių religinis organizacijų statusas- tradicinės, netradicinės, bet Valstybės pripažintos bei kitos organizacijos, kurios turi juridinio asmens statusą ir yra įregistruotos.

Dėl tradiciškumo įtvirtinimo Teismas pasakė, kad tai Seimo ne tik teisė, bet ir pareiga įvardyti tradicines religijas, ir toks įvardijimas turi būti vertinamas, kaip realybės atspindys, o ne tradiciškumo sukūrimas. Teismas nagrinėdamas religijos tradiciškumą neatsižvelgė, kad religijos buvimo negalima apibrėžti valstybės sienomis, šis reiškinys dažniausiai priklauso nuo žmogaus pasirinkimo priklausyti kuriai nors religinei bendruomenei. Tačiau valstybės požiūris gali lemti religijos vietą jos sistemoje. Todėl galbūt demokratiškesnis, pasaulietiškesnis ir liberalesnis tradicinės religijos nustatymo būdas, atsižvelgiant į šios laisvės specifiką, palikti šį klausimą spręsti ne įstatymų leidėjui, o valstybėje gyvenantiems asmenims, kurie turi teisę išpažinti religiją ir tai padaryti surengiant apklausą ar net referendumą. Tokiu atveju įstatymų leidėjas remdamasis apklausos duomenimis galėtų konstatuoti religinių organizacijų tradiciškumą, kaip iš tiesų tiesioginį visuomenės ir bažnyčios santykį.

Į pareiškėjo keltą klausimą klausimą dėl sociokultūrinio ir institucinio tęstinumo kriterijų priešpriešos viešojo administravimo praktikoje, nustatant ar religinę organizaciją galima priskirti prie tradicinių, Teismas pasakė, kad apie šias sąvokas 2000 birželio 13 d. nutarime iš

---

⁴¹ 2007 12 06 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas

vis nebuvo kalbama. Šis nutarimas buvo skirtas išaiškinti konstitucinį religinių organizacijų statusą ir padėti – būtent - „, tradicinėms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms įstatymu gali būti užtikrinamos ir tokios teisės, kurių neturi tradicinėmis nesančios bažnyčios bei religinės organizacijos“.

Teismas, įtvirtino ribą ne tik tarp tradicinių ir naujųjų religinių judėjimų, bet aiškiai atskyrė tradicines ir valstybės pripažinimą gavusias religines organizacijas. Konstitucijos 43 straipsnis nustato, kad valstybė pripažįsta tradicines religijas ir kitas, kurios išpildo valstybės nustatytas sąlygas, bet pagal Teismo išaiškinimus, valstybės pripažinimas nereiškia vienodą teisių apimtį netradicinėms, valstybės pripažintoms religijoms. Remiantis Konstitucinio Teismo nuostatomis, galima teigti, kad Lietuvoje egzistuoja trys religinių organizacijų pakopų lygmenys: tradicinės, valstybės pripažintos ir įregistruotos religinės bendruomenės ir bendrijos. Pirmųjų religijų teisinis statusas įtvirtintas religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 str.(Valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų), šiuo metu valstybės pripažinta 2001 m. liepos 12 d. Seimo nutarimu evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga ir kitos pirmųjų religijų statuso neturinčios įregistruotos religinės bendruomenės.

Teoriškai trečio lygmens religinės organizacijos gali įgyti antrojo lygmens statusą, įvykdžiusios nustatytus reikalavimus, bet antrojo lygmens religijoms yra užkirstas kelias kada nors įgyti pirmųjų teisę vadintis tradicinėmis ir teisę turėti tokios pat apimties teises ir laisves.

Teismas argumentuoja, kad tokį religijų statusą lemia Konstitucija, kurioje įtvirtinta nuostata, kad šalyje egzistuoja tradicinės ir valstybės pripažintos religijos ir ji neleidžia suteikti valstybės pripažinimą gavusioms religinėms bendruomenėms ar bendrijoms, tokias pačias teises kaip tradicinėmis, tačiau pačioje Konstitucijoje nėra tiesioginio draudimo sulyginti tradicinių ir pripažintų religijų teisių apimtį, yra tik nustatyta, kad kitoms religijoms gali būti suteiktas pripažinimas.

Konstitucijai aiškinama tradiciškumo sąvoka ir nustatoma, kad „Tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų pripažinimo instituto konstitucinis įtvirtinimas reiškia, kad jų valstybinis pripažinimas yra neatšaukiamas. Tradiciškumas nėra nei sukuriamas, nei panaikinamas įstatymų leidėjo valios aktu. Bažnyčių bei religinių organizacijų įvardijimas kaip tradicinių yra ne jų, kaip tradicinių organizacijų, sukūrimo, bet jų tradiciškumo – nuo įstatymų leidėjo valios nepriklausančios jų

santykių su visuomene būklės konstatavimo aktas, atspindintis visuomenės religinės kultūros raidą ir būklę. Pažymėtina, kad Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalies nuostata, jog yra tradicinės Lietuvos bažnyčios bei religinės organizacijos, yra tas konstitucinis pagrindas, kuriuo remiantis valstybėje gali būti nustatoma skirtinga tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų būklė, palyginti su kitomis bažnyčiomis bei religinėmis organizacijomis. Tai reiškia, kad neribojant garantuojamų teisių, tradicinėms bažnyčioms ir religinėms organizacijoms įstatymu gali būti užtikrinamos ir tokios teisės, kurių neturi tradicinėmis nesančios bažnyčios bei religinės organizacijos.“

Tačiau toks Konstitucinio Teismo požiūris vargu ar užtikrina visa apimtimi asmeniui išpažinti jo pasirinktą religiją, kuri nepriklauso valstybės pripažintai ar tradicinei grupei. Tai neišvengiamai sukuria nelygią padėtį, tuo labiau, kad Teismas sprendime pasakė, kad valstybės pripažinimas religinėms organizacijoms gali būti atšaukiamas, jei religijos veikla pradėtų prieštarauti įstatymams ar gerai moralei. Tokiu atveju, jei tradicinės religijos bendruomenės veikla netektų atramos visuomenėje arba jos mokymas prieštarautų valstybės įstatymams, pagal Konstitucinio Teismo išaiškinimą, ji priešingai, nei valstybės pripažinta bendruomenė, išlaikytų savo statusą.

Po Konstitucinio Teismo išaiškinimo tampa neaišku, koks valstybės pripažintų religinių organizacijų statusas, kokia jų teisių apimtis, ar valstybės pripažinimas yra tik formalus jų įvardijimas kaip tokių, nes faktiškai neįgijusios teisių, kurias turi tradicinės religinės bendruomenės, jų teisių ribos lieka tokios, kokias turi įregistruotos ir juridinį teisinį statusą gavusios religinės organizacijos.

Konstitucinis Teismas išaiškino, kad diskriminacija nėra laikoma skirtingų sąlygų taikymas esant objektyvioms ir pateisinamoms priežastims. Ir čia tas dvi skirtingas svarstyklių puses sveria politiniai ir kultūriniai, socialiniai aspektai kuriuos pasirenka pati valstybė. Tačiau oponuojant Teismo požiūriui, galima iškelti klausimą ar tradicija tikrai yra tas svetas, kuris galėtų lemti religinių organizacijų padėties skirtumus, ar dėl tradicijos nėra per daug aukojama asmens tikėjimo laisvės sąskaita. Įtvirtinimas vienokios ar kitokios religinių judėjimų pusiausvyros, anaiptol nereiškia valstybės kultūros, papročių nuvertinimo, eliminavimo, bet tik pagarbą žmogaus pasirinkimo laisvei, jo apsisprendimui.

Konstitucinio Teismo vystomoje doktrinoje akcentuojamas asmens religijos pačių įsitikinimų turėjimo neatimamumas, nepažeidžiamumas, kurių praktiškai neįmanoma diskriminuoti ar įtvirtinti nelygiateisę padėtį, tačiau visiškai neatkreipiamas dėmesys, kad išoriškai religijos išraiškos laisvės yra suvaržytos ir jos išspraudžiamos į rėmus pagal konkrečiai bažnyčiai suteiktą teisinį statusą.

Iš Konstitucijos teiginių susidaro įspūdis, kad išskirtinis tradicinių bažnyčių ir religinių organizacijų pripažinimas yra nesuderinamas su draudimu teikti joms privilegijas. Tačiau reali padėtis įtvirtinta įstatymais.

Lietuvoje šiuo metu konstitucinės teisės doktrinoje įsitvirtinusi nuomonė, kad „Diferencijuotą religijų ir kultūrų traktavimą valstybėje lemia ne skirtingas žmonių, bet pačių religijų ir kultūrų, kaip nacionalinio paveldo, vertinimas. Kosmopolitinis siekis niveluoti religijas ir kultūras, primetant tautoms jų autentiškumą ištrinančius įstatymus, reikštų religijų, kultūrų ir pačių tautų nuvertinimą, jų savitumo negerbimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis ir 43 straipsnis esmingai vienas kitą papildo, užtikrindami kiekvienam piliečiui religinės ir kultūrinės saviraiškos laisvę, kartu gerbiant ir globojant religijas, kurios teikė Lietuvos visuomenei egzistencinį įprasminimą bei sukūrė esminę istorinio, dvasinio, socialinio ir kultūrinio paveldo dalį. Bažnyčios ir religinės organizacijos pripažįstamos tradicinėmis remiantis panašiais kriterijais kaip ir suteikiant lietuvių kalbai valstybinį statusą, o dalį etninių žemių pripažįstant Lietuvos valstybės teritorija. Pavadinimas „tradicinė religija (Bažnyčia)“ reiškia istorinio, dvasinio, socialinio ir kultūrinio paveldėtojo titulą⁴². Tradicija pagrindžiamas išskirtinis krikščioniškųjų konfesijų statusas. Tačiau XXI amžius pagrįstas mokslo ir modernių technologijų raida ir turėtų būti iškeliami prigimtinių teisių visuma, kiek įmanoma siekiant didesnės lygybės religinių organizacijų atžvilgiu. Problema dėl teisinio statuso įtvirtinimo kyla iš pačios religijos esmės, kiekvienas religinis judėjimas natūraliai siekia pritraukti kuo daugiau bendraminčių, teisėtomis ar neteisėtomis priemonėmis, pastangomis atversti žmones į tą „vienintelį teisingą tikėjimą“. Kai kelių religijų dogmos susikerta, šis susidūrimas priklausomai nuo tikėjimo skelbiamų tiesų ir vertybių gali virsti religine nesantaika,

---

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai/I dalis K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000

diskriminacija religiniu pagrindu. Siekiant išvengti tokių situacijų, būtina iš naujo peržiūrėti ir kvestionuoti požiūrį į netradicines religines organizacijas.

Aptariamo Konstitucijos straipsnio trečiojoje dalyje nustatytos bažnyčių bei religinių organizacijų (religinių bendruomenių ir bendrijų) saviraiškos teisės: jos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti. Turtinės teisės patvirtintos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymu⁴³: „Religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams gali priklausyti maldos namai, gyvenamieji namai ir kiti pastatai bei statiniai, gamybiniai, socialiniai ir labdaros objektai bei kitoks turtas, reikalingas religinių bendruomenių ir bendrijų veiklai.“

Apibendrinant šį skirsnį, galima teigti, kad tik valstybės pripažintų ir tradicinių religinių bendrijų dvasininkai ir teologijos studentai yra atleisti nuo karo tarnybos ir tik jų aukščiausiems religiniams vadovams gali būti išduodami diplomatiniai pasai. Jos taip pat gali turėti karo kapelionus ir steigti filialus. Tik tradicinės bažnyčios turi teisę dėstyti tikybą valstybinėse mokyklose ir pirkti žemę bažnyčių statybai, kitos bendruomenės žemę gali nuomotis. Registruotos religinės bendruomenės, ne taip, kaip tradicinėmis pripažįstamos bendruomenės, negauna reguliarių subsidijų, mokesčių lengvatų, socialinių pašalpų ir jų nariai neatleidžiami nuo karo tarnybos, tačiau jos gali veikti kaip juridinis asmuo ir dėl to išsinuomoti žemę religiniams pastatams statyti. Neregistruotos bendruomenės neturi nei juridinio statuso, nei kitų valstybės teikiamų privilegijų .

Valstybės pripažintų religijų tikyba tėvų pageidavimu gali būti dėstoma valstybinėse mokyklose, o per valstybės remiamas žiniasklaidos priemonės gali būti periodiškai rengiamos tokių konfesijų religinės laidos. Valstybė teikia paramą atkurti šias iki okupacijos buvusias religines institucijas bei atstatyti maldos namus, lygiai puoselėti lietuvių kalbą ir išlaikyti istorinius kultūros paminklus. Taigi, valstybinės religijos nėra, bet tokia valstybės pozicija suteikia tvirtą pagrindą, kuris sukuriamas tradicinei bažnyčiai ir įtvirtinamas švietimo įstaigose. Mokymosi įstaigose mokiniai tėvų sutikimu yra mokomi tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų tikybos pagrindų. Šios švietimo įstaigos suteikia tik tokią galimybę rinktis: arba mokiniams bus dėstomi tradicinio tikėjimo pagrindai, arba pasaulietinės etikos, istorijos

---

⁴³ Lietuvos Respublikos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, 1995 m. spalio 4 d. Nr. I-1057

pamokos. Tačiau, dažnai dėl nedidelio kitų religijų išpažinėjų skaičiaus, susiduriama su sunkumais norint organizuoti tikybos pamokas net tradicines religijas išpažįstantiems mokiniams. Esant tokiai situacijai, galbūt vertėtų atsižvelgti į labiau kitų, demokratiškesnių religijos laisvės klausimais valstybių patirtį. Dažnai daugiakonfesinėse valstybės mokyklose vietoje konkrečios bendruomenių tikybos pamokų būna dėstomos lyginamosios religijos pamokos, taip mokiniams ugdamas toleranciją visų religinių atžvilgiu. Tuo labiau, kad Konstitucijos 40 straipsnis įtvirtina švietimo įstaigų pasaulietiškumą.

Piliečiai, turi teisę išpažinti ir praktikuoti savo religiją, jos neišsižadėti lygiai kaip ir savo tautybės bei kultūros. Kadangi įvairios religinės bendrijos priklauso skirtingoms tradicijoms, turi skirtingą doktriną bei šventinių dienų kalendorių, todėl valstybiniai įstatymai ne visada atitinka kiekvienos konfesijos religinės teisės normas. Demokratinės šalies įstatymai turėtų atspindėti ne tik daugumos piliečių religines nuostatas ir reikalavimus, ypač tose visuomeninio gyvenimo srityse, kurios susijusios su nuosavybės santykiais

5. Religinių bendruomenių ir bendrijų veiklos apribojimai

Konstitucijos 26 straipsnyje nurodyti minimalūs religijos ir tikėjimo laisvės pagrindai.

43 dalies draudžiamoji nuostata plėtoja ir detalizuoja Konstitucijos 26 straipsnio nuostata, pagal kurią, žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją gali būti apribota, „kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves“. Ši Konstitucijos nuostata iš dalies konkretizuota Baudžiamajame kodekse, jai skirtas XXV skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei“. ⁴⁴Skyrių sudaro trys straipsniai draudžiantys diskriminavimą, kurstymą tiek religiniais, tiek kitais diskriminaciniais pagrindais bei religinių apeigų trukdymas.

169 baudžiamojo kodekso straipsnio objektas yra lygiateisiškumas ir sąžinės laisvė, kadangi šiam darbui aktualūs tikėjimo laisvės teisiniai įtvirtinimo aspektai, tai šio straipsnio diskriminavimo aspektai dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės ar kitokios grupinės priklausomybės nebus nagrinėjami. 169 straipsnyje įtvirtintos baudžiamosios normos vienas iš pažeidimo būdų yra veiksmai, kuriais siekiama trukdyti lygiomis teisėmis su kitais asmenimis dėl jų išpažįstamos religijos ar priklausymo religinei grupei dalyvauti įvairioje veikloje: darbo, ekonominėje, politinėje, socialinėje, kultūrinėje bei kitose srityse; taip pat draudžiama suvaržyti tokių asmenų teises. Už šiuos draudžiamus veiksmus, numatytos alternatyvios sankcijos. Nukentėjusiuoju gali būti tiek atskiras žmogus, tiek žmonių grupė.

170 straipsnis sudarytas iš dviejų alternatyvių dispozicijų. Jo normas gali pažeisti veiksmai taip pat nukreipti prieš tautą, rasę, kilmę, bei religinę ir kitokią žmonių grupę. Šia nusikalstama veika galima padaryti ir viešai kurstant neapykantą, raginant diskriminuoti asmenis dėl tikėjimo. Pirmoji dispozicija nurodo, kad baudžiami vieši pareiškimai, nesvarbu kokia forma išreikšti – žodžiu, raštu ar per visuomenės informavimo priemonę, ir jais siekiama tyčiotis, niekinti, skatinti ar kurstyti diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl tikėjimo. Antroji

---

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741

dispozicija draudžia viešą kurstymą smurtauti, fizinę susidorojimą susidorojimą nukreiptą prieš asmenis dėl jų religijos; baudžiamas finansavimas ar kitos rūšies rėmimas, nukreiptas prieš straipsnio saugomas vertybes.

171 straipsnis gina religinių bendruomenių ir bendrijų laisvę atlikti religines apeigas, iškilmes. Į ją gali būti sutrukdyta necenzūriniais žodžiais, įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis, bei kitais panašaus pobūdžio veiksmais. 171 straipsnyje nukentėjusiuoju įvardintos valstybės pripažintos religinės bendruomenės ar bendrijos. Remiantis Konstitucijos 43 straipsniu bei Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsniu valstybė pripažinimą suteikia devynioms tradicinėms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, bei evangelikų baptistų bendruomenei 2000 m. Seimo nutarimu. Tačiau po 2007 m. 12 06 Konstitucinio Teismo sprendimo, kuris atibojo tradicinių ir valstybės pripažintų religinių organizacijų teisinį statusą, tampa neaišku ar šiame baudžiamojo kodekso straipsnyje nukentėjusiuoju gali būti tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos, taip pat valstybės pripažintos ar tik tradicinės religinės organizacijos. Vadinasi, kitos religinės bendruomenės ir bendrijos įregistruotos Lietuvoje kaip juridiniai asmenys, nekeliančios grėsmės dėl savo egzistavimo visuomenei ir valstybės saugumui, taip pat negali tikėtis baudžiamojo kodekso 171 straipsnyje numatytos apsaugos dėl trukdymo nederamais veiksmais išpažinti ir praktikuoti tikėjimą.

Baudžiamojo kodekso XXV skyrio straipsnius jungia toks pat nusikalstamų veikų objektas. Šio skyriaus pavadinimas įvardintas kaip nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei. Taigi, visos šios veikos, nukreiptos prieš laisvę išpažinti tikėjimą, gali būti nustatytos tiek kaip nusikaltimas, tiek kaip baudžiamasis nusižengimas, todėl straipsniuose numatyta pakankamai įvairios, alternatyvios sankcijos – viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas, areštas, laisvės atėmimas iki dvejų ar trejų metų. Šio kodekso skyrius svarbus ne tik kaip religinių organizacijų ir jiems priklausančių asmenų laisvės į tikėjimą apsauga, jis įtvirtina toleranciją ir tuo pačiu pareigą religinėms organizacijoms skleisti tikėjimą tokiose ribose, kad nebūtų pažeistos kitų religinių organizacijų teisės.

Laisvės skleisti tikėjimą ribos galėtų būti labiau išplėtos. Nors Europos žmogaus teisių teismas byloje Kokkinakis prieš Graikiją nepripažino pono ir ponios Kokkinaki veiksnių neteisėtų t.y. prozelitizmu, tačiau dažnai būna tokių situacijų, kai naujų, neseniai susikūrusių religinių judėjimų atstovai informaciją apie savo religijos

veiklą skleidžia asmenų privačiose gyvenamosiose patalpose, formaliai jie gauna leidimą įeiti į gyvenamąsias patalpas, tačiau toks brovimasis turėtų būti vertinamas neigiamai tiek moraliniu, tiek teisiniu aspektu. Šiuo atveju reikėtų sutikti su doc. Dr. Sauliaus Arlausko straipsnyje „Tikėjimo laisvė ir procesas“ išsakytais pastebėjimais, kad religinė agitacija turėtų būti skleidžiama viešose vietose, maldos namuose⁴⁵. Taip pat kitas laisvės skleistis tikėjimą būdas - masinės informavimo priemonės. Visos išvardytos raiškos būdų pakanka tikėjimo laisvės skleidimui įgyvendinti. Tikėjimo skleidimas veržiantis į asmenų namus, darbovietes kertasi su kita asmens teise – teise į privatų gyvenimą. Kiekviena teisė ir laisvė gali reikštis tiek, kiek nepažeidžia viena kitos, turi būti išlaikyta protinga pusiausvyra.

Lietuvoje nėra specialaus teisės akto, varžančio religinių judėjimų veiklą. Taip pat iki 2000 metų Lietuvoje nebuvo jokios specialios institucijos, kuri tirtų ir imtųsi veiksmų prieš destruktivius religinių organizacijų veiksmus. Tai įeina į valstybės institucijų - policijos, prokuratūros, Valstybės saugumo departamento ir kitų įstaigų bendrąją kompetenciją. Kitose šalyse, pvz., Prancūzijoje yra įkurta organizacija, skirta kovoti su nusikalstama religinių grupuočių veikla, ten netgi sudarytas destruktivių religinių organizacijų sąrašas⁴⁶. Nors Prancūzijoje vyrauja griežtas valstybės ir bažnyčios atskyrimas, čia aktyviai vykdomas religinių organizacijų stebėjimas ir priežiūra. Jį vykdo institucijos atskaitingos vyriausybei, vadinamos – „Misija kovai prieš kultus“. 2001 m. gegužės 30 d. buvo sudarytas antikultinis įstatymas, o Prancūzijos Baudžiamojo kodekso 223 skyrius numato trijų metų laisvės atėmimo bausmę už psichinį poveikį, naudojant draudžiamas technikas. Tokia griežta valstybės nusistatymą kai kurių religinių judėjimų atžvilgiu sukelia nemažai įvykusių tragedijų, kuriose žūva žmonės ir šie įvykiai tiesiogiai susiję su destruktivių religijų vykdoma veikla (Saulės šventyklos, Dangaus vartų, Dešimties Dievo įsakymų atkūrimo ir kitų religinių judėjimų vykdomų apeigų metu nusižudė ar buvo žudomi žmonės)⁴⁷. Nors Prancūzijoje nėra teisinio sektos apibrėžimo, kaip ir nėra tikslios religinės organizacijos sąvokos. Prancūzijoje religinė organizacija suvokiama kaip sekta, jei jai būdingi dešimt išvardytų požymių: psichikos

⁴⁵ Tikėjimo laisvė kaip moralinės motyvacijos laisvė. Doc. Dr. S. Arlauskas. Jurisprudencija. 2003. t. 39(31), 5-16, 13 psl.

⁴⁶ Susan Palmer, <http://www.religija.lt/content/view/391/49/>

⁴⁷ Massimo Introvigne „Mums nėra kur eiti, nebent – dangun“ Pranešimas skaitytas 2001 08 21 Tarptautinės religijos sociologų draugijos XXVI konferencijos, vykusios Meksikoje, plenarinėje sesijoje.

destabilizavimas, prašymai gausiai remti finansiškai, mėginimai paveikti psichiką, ryšių nutraukimas su ankstesne aplinka, vaikų verbavimas, kalbos vartojime būdinga daugiau ar mažiau antisocialinių terminų, konfliktai su viešąja valdžia, sureikšminimas teismo atskyrimo, galimi veiksmai nukrypstantys nuo tradicinės ekonomikos, mėginimai infiltruoti į viešą valdžią⁴⁸. Institucijų kovojančių su destruktiviomis religinėmis organizacijomis, veikla, apima gana įvairias formas. Svarbus yra prevencinis pobūdis, padedantis nusikalstamiems veiksams užkirsti kelią iš anksto, įspėjimas apie pavojingumą, pagalba, nukentėjusiems nuo sektų. Atitinkamose institucijose yra analizuojama sektų veikla, jų evoliucija, kuri leidžia sudaryti prielaidas ar religinės organizacijos veiklai būdingi destruktivūs požymiai. Visais šiais suderintais veiksmais siekiama užtikrinti sąžinės, tikėjimo laisvę, taip pat individo laisves, ypatingai silpnesnių, lengviau pažeidžiamų (pavyzdžiui vaikų)⁴⁹.

„Misijos kovai prieš sektas sudaro keletas institucijų. Pirmoji būtų grupė, sudaryta ilgesniam laikui, atlikti savo funkcijas. Ji susideda iš generalinio sekretoriaus ir aštuonių pareigūnų, paskirtų iš ministerijų. Ši tarnyba renka dokumentus, informaciją apie sektas, pateikia ją visuomenei; orientacijos tarnyba, kuri iškelia prioritetus kovai su sektomis, atlieka ekspertizes; operatyvinė grupė, kitaip dar vadinama ginklu visos šios institucijos, užtikrina bendravimą tarp ministerijų, dokumentų ir informacijos keitimąsi.

Tuo tarpu Lietuvoje 2000 m balandžio 14 d. Vyriausybės nutarimu buvo įkurta komisija valstybės institucijų, pagal savo kompetenciją sprendžiančių su religinių, ezoterinių ir dvasinių grupių veikla susijusius klausimus, veiklai koordinuoti.

Komisija keičiasi informacija, teikia siūlymus valstybės institucijoms dėl religinių ezoterinių, dvasinių grupių. Komisija yra atskaitinga Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Seimo Žmogaus teisių komitetui. Šią instituciją sudaro penkių ministerijų (Teisingumo, Vidaus reikalų, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Užsienio reikalų) atstovai, taip pat Generalinės prokuratūros, Valstybės saugumo atstovai. Į posėdžius kviečiami Seimo Žmogaus teisių komiteto, Lietuvos

---

⁴⁸ Le rapport Les sectes en France (N°2468), www.assemblee-nationale.fr/rap-enq/r2468.asp

⁴⁹ Le dispositif juridique français

savivaldybių asociacijos atstovai ir Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimo centro religijotyros specialistai⁵⁰

Iš komisijos veiklos ataskaitų, matyti, jog daugiausiai ši institucija koncentruojasi nukentėjusių nuo ezoterinių grupių, magijos paslaugų teikimo. Komisijos efektyviam darbui kliudo tai, kad nėra įkurtos institucijos, kuri rinktų ir kauptų informaciją apie dvasines, ezoterines ir kartu apie religines grupes. Tokia institucija kaip Teisingumo Ministerijos padalinys, turėjo būti įsteigta pagal įstatymą „dėl religinių, bendruomenių ir bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos“⁵¹ Yra nuomonių, kad tokias funkcijas galėtų atlikti nevyriausybinės institucijos. Lietuvoje veikia Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras (NRTIC)⁵². Tačiau neaišku, dėl tokios institucijos atskaitomybės valstybės institucijoms. Ši institucija teiktų informaciją apie naujuosius religinius judėjimus komisijai, bei kitoms valstybės institucijoms. Tokios informacijos pagrindu būtų priimami sprendimai, kurie lemtų religinės organizacijos teisinę padėtį valstybėje ar kitokius svarbius klausimus. Be to, svarbus pasitikėjimo klausimas – NIRTIC centre konsultacijos dėl naujų religinių judėjimų klausimų vyksta Vilniaus Bernardinų bažnyčioje. Valstybė negali nevyriausybinei organizacijai pavesti atlikti šias funkcijas, nes būtų pažeisti objektyvumo ir atskaitomybės principai.

Prieštarigai visuomenėje vertinamas maldos namų ir religinių organizacijų įtraukimas į politinę veiklą, kuri pasireiškia rinkimų agitacija, parašų rinkimu, piketais ir t. t. Nors tokią veiklą gali smerkti visuomenė ar jos dalis moraliniais pagrindais, bet ji nelaikytina neteisėta, lygiai taip pat, kaip ir bet kurios kitos piliečių grupės įsitraukimas į politinę veiklą. Toks elgesys žalingas pačiai religijai, jos skleidžiamam tikėjimui, o pačią religiją sukompromituoja išoriniais grupiniais siekiais, neturinčiais religinio turinio⁵³.

Tam tikri apribojimai registruojant religines bendrijas ir bendruomenes yra būtini ir neišvengiama. Siekiant užtikrinti valstybės gyventojų saugumą ir palaikyti

---

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 2000 m. balandžio 14 d. Nr. 426, Valstybės žinios, 200, Nr. 32-906

⁵¹ Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje, www.tm.lt

⁵² Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje, www.tm.lt

⁵³ Teisingumo ministerijos svetainės religijos rubrika, knyga „Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje“. www.tm.lt

stabilumą, turi būti užkirstas kelias tokiems religiniams judėjimams, kurių veiklos tikslai yra nesuderinami su tikėjimo laisve ir ardo valstybingumo pamatus, būti įregistruotiems kaip religinėms bendruomenėms ar bendrijoms. Prancūzijos patirtis, saugant visuomenines vertybes nuo pavojų keliančių religinių organizacijų, nemaža. Šiuo pagrindu sukurti teisės aktai, specialios institucijos, kurios veikia tiek reaguodamos į kilusias situacijas, tiek stengdamosios iš anksto užkirsti kelią ir neleisti susidaryti grėsmingai padėčiai.

Lietuvos valstybei nėra būtinybės kurti panašias apsaugos sistemas, plataus masto grėsmingų įvykių, susijusių su destruktivių religinių organizacijų veikla, tokių kaip masinės savižudybės, terorizmas, nepastebėta. Tačiau sukurti specialią instituciją, kuri buvo planuota, kaip Teisingumo ministerijos padalinys yra tikslinga. Renkama, analizuojama ir saugoma informacija apie religines organizacijas efektyviai būtų galima panaudoti ne tik registruojant religines bendrijas ir bendruomenes, bet kartu tuo pačiu vykdant preventyvią apsaugą, nes sociologų nuomone, stebint religinio judėjimo raidą, žinant pagrindinius jų principus, tikybos koncepciją, galima prognozuoti organizacijos destruktivaus elgesio pasireiškimą⁵⁴

---

⁵⁴ Massimo Introvigne. „Mums nėra kur eiti, nebent – dangun“ Pranešimas skaitytas 2001 08 21 Tarptautinės religijos sociologų draugijos XXVI konferencijos, vykusios Meksikoje, plenarinėje sesijoje.

Išvados

1. Pagrindinis su valstybės institucijomis susijęs religinių judėjimų interesas yra jų įregistravimas ir pripažinimas. Lietuvos Respublikoje tradicinėmis religijomis pripažįstamos: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų, karaimų ir religijas. Taip pat valstybės pripažinimą yra gavusi baptistų religinė organizacija. Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarime išaiškino tradiciškumo sąvoką kaip vieną iš kriterijų registruoti religinėms organizacijoms.

2. Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nėra įtvirtintas valstybinės religijos buvimas, tačiau teisės aktai tradicinėms religinėms organizacijoms sukuriama palankesnė padėtis, pasireiškianti įvairiomis lengvatomis, privilegijomis, palankesnėmis sąlygomis skleisti savo konfesijos tikėjimą ir taip sukurdami joms privilegiuotą statusą. Pats skirstymas į tradicines ar netradicines religijas jau savaime ydingas.

3. Po 2007 m. gruodžio 6 d. Konstitucinio Teismo sprendimo valstybės pripažintų religijų teisinis statusas prarado prasmę. Įvykdžiusios visus pripažinimui keliamus reikalavimus bendruomenės teisių apimtys, ribos nekinta.

4. Siūlymai konstitucinei jurisprudencijai. Konstitucijoje nėra tiesiogiai įtvirtinta, kad valstybės pripažintų religijų veiklos ribos negali būti sulygintos su tradicinių religijų. Siūlytina koreguoti oficialią Konstitucinio Teismo doktriną dėl bažnyčios teisinio statuso įtvirtinimo, pakeitus aiškinimo poziciją dėl valstybės pripažintų religinių organizacijų teisių apimties išplėtimo ir sulyginimo su tradicinėmis religijomis; dėl to turėtų nebelikti interpretacijų atskiriančių tradicines nuo valstybės pripažintų religijų, atitinkamai pasikeistų įregistruotų religinių organizacijų padėtis. Be to, eliminuotųsi teisinis neapibrėžtumas dėl šio lygmens religinių organizacijų teisinio statuso apibrėžto įstatymais praktinio įgyvendinimo.

5. Siūlymai įstatymų leidėjui. Būtina pakeisti nors minimaliomis apimtimis, kai kuriuos teisinius aktus liečiančius svarbiausius bažnyčios ir valstybės egzistavimo pagrindus:

5.1 Būtina patikslinti religinių bendrijų ir bendruomenių įstatymo 6 straipsnį, kuris galėtų įtvirtinti valstybės pripažintų religinių organizacijų ir tradicinėmis laikomų teisių bei pareigų suvienodinimą.

5.2 Todėl būtina švietimo sistemoje ir švietimo įstatymo 31 straipsnio atžvilgiu pakeisti nuostatą, dėl tradicinių religinių bendrijų ir bendruomenių tikybos dėstymo valstybinėse auklėjimo ir ugdymo įstaigose, atsisakant šio dalyko, o vietoje jo įdiegiant naują dorinio ugdymo dalyką, kaip, pavyzdžiui lyginamąjį religijų dėstymą, kuris dar labiau pabrėžtų švietimo įstaigų pasaulietiško pobūdį, tikybos mokymą paliekant religinės organizacijos šviečiamajai veiklai.

Sommaire

La relation entre l'Église et l'État en République Lituanienne

The Relationship Between Church and State in the Republic of Lithuania

La société démocratique doit assurer la liberté de la religion pour un chaque personne. Chaque fois existe le risque heurter cette ligne. L'État constitue la limite de pouvoir d'organisation de la religion. Dans les pays se trouvent les modèles variés de la séparation des églises et des États : religion de l'État, l'État et la religion sont séparés partiellement, ainsi l'État et l'église sont séparés entièrement.

La Constitution de Lituanie fortifie qu'il n'y a pas de religion d'État. On peut dire, que en Lituanie agit le modèle de séparation partiellement.

Le système d'éducation forme la citoyenneté, donne aux élèves une armature intellectuelle et morale. Dans l'école d'État les élèves doivent choisir entre les classes des religions traditionnelles ou les classes d'éthique.

La Cour constitutionnelle a constaté que dans le pays existe trois systèmes d'organisations de religion: les religions traditionnelles, les religions acceptées par l'État et les autres organisations. Les autres religions ont plus ou moins des droits que celle on assure pour la religion traditionnelle. La doctrine constitutionnelle explique que cette situation est donnée par la Constitution. Les actes normatifs du droit ne fixent pas la base légale, qui détermine les droits pour la communauté religieuse.

Neuf communautés traditionnelles et une organisation religieuse qui a la reconnaissance d'État agissent en Lituanie. Les autres communautés religieuses sont enregistrées et agissent sous une forme de la personne juridique. En République Lituanienne trois décisions de la Cour constitutionnelle sont importantes, qui forment la base légale de la relation entre l'église et l'État.

Naudotos literatūros sąrašas

Tarptautinės sutartys:

1. Sutartis dėl Konstitucijos Europai. 2004 04 21
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_k=1&p_r=2432
2. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos Sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. 2007 12 03
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_k=1&p_r=2432
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. Valstybės žinios 2000, Nr. 96-3016.
4. Amsterdamo sutartis. 1997 10 02 <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>
5. Nicos sutartis. 2001 02 26
<http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>

Lietuvos Respublikos norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija .1992 m. spalio 25 d. Valstybės žinios Nr.33-1014
2. Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. Valstybės žinios. 1995. 89-1985
3. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, Valstybės žinios, 2007 12 06 nr. XP-2384(2)
4. Žmogaus teisių komiteto išvada Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo pakeitimo projektui, 2004 10 07, Nr.IXP-1929
5. Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvada Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 14 straipsnio papildymo įstatymo projektui, 2003 03 29, Nr.P-2172
6. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Valstybės žinios 1991, Nr. 23-593
7. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl religinių rankraštinųjų tekstų (torų), perrašintųjų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydu religinėms bendruomenėms ar bendrijoms, Valstybės žinios, 2000 10 18, Nr. 87-2656
8. Lygių galimybių įstatymo pakeitimo projektas. 2007 12 06, Nr. XP-2384(2)

9. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos Evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai, 2001 07 12, Valstybės žinios, Nr. 62-2249
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl valstybės pripažįstamų tradicinių religinių bendrijų dvasininkų, dvasininkų rengimo mokyklų studentų ir vienuolių noviciatuose atliekančių vienuolyne formaciją naujokų sveikatos draudimo, 1998 01 07 Valstybės žinios, Nr. 1-15
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl tradicinės religinės bendruomenės ar bendrijos mokyklos, vykdančios formaliojo švietimo programas finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2004 09 02, Valstybės žinios, Nr.134-4868.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl komisijos valstybės institucijų, pagal savo kompetenciją sprendžiančių su religinių, ezoterinių ar dvasinių grupių veikla susijusius klausimus, veiklai koordinuoti sudarymo, 2000 04 14, Valstybės žinios , Nr. 32-906
13. Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro įsakymas dėl dokumentų, pateikiamų Teisingumo ministerijai, steigiant politines partijas ir politines organizacijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant ir pertvarkant bei steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir registro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašų patvirtinimo.2003m. lapkričio 28 d. Nr.287; Valstybės žinios, 2003 12 05, Nr. 114-5183
14. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis „Dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje“, „Dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų“, „Dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“
15. LR Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14, straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios. 1995. Nr. 9-199
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ 2000m. birželio 13 d. Valstybės žinios. 2000. Nr. 49-1424
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 12 06 Sprendimas, nr.10-95, 23/98

Specialioji literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentaras. K. Jovaiša, Teisės institutas, 2000
2. Žmogaus teisės ir laisvės, Lietuvos Respublikos Seimas, 1995
3. Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas, Europos Tarybos ir dokumentacijos centras, Vilnius, 1995
4. Kodėl netiko Europai Konstitucija Europai, Linas Mažylis, VDU, 2005
5. Šiuolaikinis religingumas, A. Peškaitis, D. Glodenis, Vaga, Vilnius, 2000,
6. Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorija, Kęstutis Žemaitis, VDU, Kaunas, 2006
7. Valstybė I, M. Riomeris
8. Konstitucija ir religinės nuorodos: dermės problema XX-XXI amžiuose. Doc. Dr. G. Mesonis. Jurisprudencija. 2006. 6(84), 25 -32
9. Tikėjimo ir sąžinės laisvė: konstituciniai pagrindai ir realizavimo ribos Lietuvos Respublikoje. S. Vidrinskaitė. Jurisprudencija. 2006 12(90), 88-98
10. Tikėjimo laisvė kaip moralinės motyvacijos laisvė. S. Arlauskas. Jurisprudencija. 2003. t. 39(31), 5-16
11. „Mums nėra kur eiti, nebent-dangun“. Massimo Introvigne Pranešimas, skaitytas 2001 m. rugpjūčio 21 d. pirmojoje Tarptautinės religijos sociologų draugijos XXVI konferencijos, vykusios Meksikoje, plenarinėje sesijoje.
12. Religijos ir naujų religijų ateitis. Massimo Introvigne.
13. Religijos ir tikėjimo laisvė krikščioniškame Vakarų pasaulyje. Massimo Introvigne.
14. Teisingumo ministerijos svetainės religijos rubrika, knyga „Religija ir teisė pilietinėje visuomenėje“.
15. Loi About- Picard, № 2001-504 du 12 juin
16. Mission interministerielle de lutte contre les sectes
www.prevensectes.com/guide.htm#1.1
17. Le rapport Les sectes en France9(№ 2468) <http://www.assemblee-nationale.fr/rap-enq/r2468.asp>

Internetiniai šaltiniai:

1. www.lrs.lt
2. www.tm.lt
3. www.religija.lt
4. www.miviludes.gouv.fr